

Private straffesaker

Prosessrettens betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker.

Kandidatnummer: 542

Leveringsfrist: 25.11.2015

Antall ord: 16 535

Innholdsfortegnelse

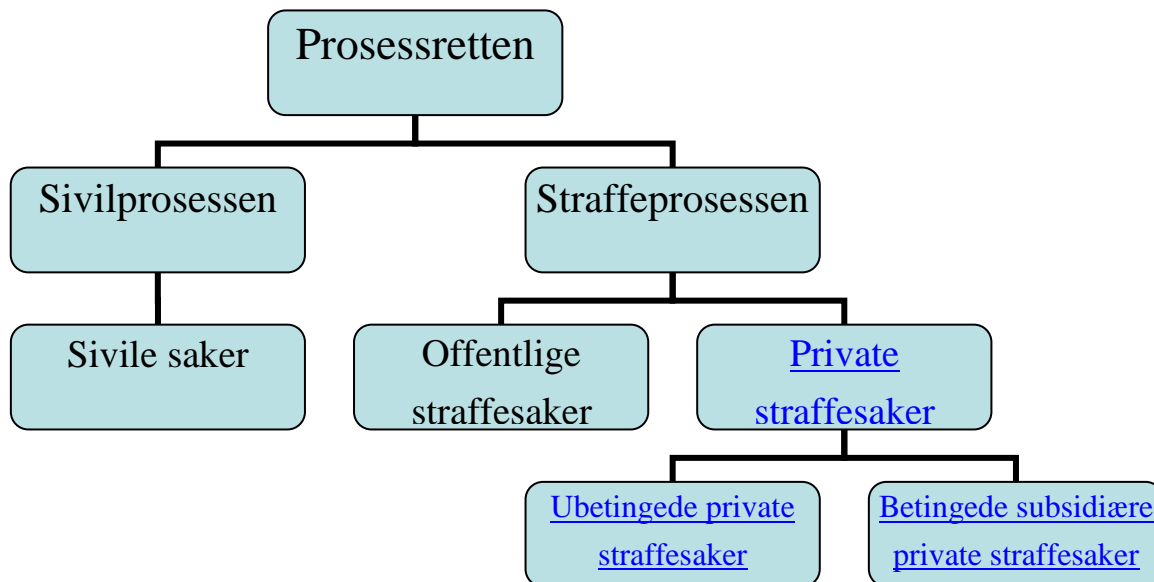
1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstillinger	1
1.2	Proessen fra begynnelsen til slutt	2
1.3	Avgrensning	3
1.4	Rettskilder og metoder	3
2	PROSESSUELLE GRUNNPRINSIPPERS BETYDNING FOR AVVISNINGSSPØRSMÅLET I PRIVATE STRAFFESAKER	4
2.1	Anklageprinsippet	4
2.2	Prinsippet om rettens ansvar for sakens opplysning	5
2.3	Favor defensionis-prinsippet.....	5
2.4	Opportunitetsprinsippet.....	6
2.4.1	Betingede subsidære private straffesaker	6
2.4.2	Ubetingede private straffesaker	7
3	PÅTALEREGULERINGENES BETYDNING FOR PRIVATE STRAFFESAKER	8
3.1	Betydningen av de tre påtalereguleringene som er opphevet	8
3.1.1	Tre eksempler	8
3.1.2	Forutsetningen om fornærmede.....	9
3.1.3	Ad avvisningsspørsmålet.....	10
3.2	Den generelle påtalereguleringen i straffeprosessloven.....	10
3.3	Individuelle påtalereguleringers betydning.....	11
4	PROESSEN OG SAKSBEHANDLINGEN VED AVVISNING	13
4.1	De tre tidspunktene i prosessen og hjemlene for avvisning mv.....	13
4.1.1	Ved saksanlegget (stevningen)	13
4.1.2	Under saksforberedelsen.....	13
4.1.3	Under hovedforhandlingen	14
4.2	Muntlig eller skriftlig behandling av avvisningsspørsmålet	15
4.2.1	Skriftlig behandling av strpl. § 413	16
4.2.2	Muntlighet under saksforberedelsen beror på en konkret vurdering	17
4.2.3	Muntlighet under hovedforhandlingen	18
4.3	Veiledningsplikten og dens følger	18
4.3.1	Rettens plikt til å gjøre oppmerksom på mangler.....	19
4.3.2	Tidsfristene	19

5	PROSESSFORUTSETNINGENE SOM HAR BETYDNING FOR OM PRIVATE STRAFFESAKER MÅ AVVISES ELLER IKKE.....	21
5.1	Prosessforutsetning som er felles for begge typer private straffesaker.....	21
5.1.1	Fornærmede må være underlagt straffebudets beskyttelse.....	21
5.1.2	Saksøker må være prosessdyktig.....	23
5.1.3	Krav til stevningen.....	24
5.1.3.1	«betegnelse av domstol», jf. strpl. § 252 (1) nr. 1.....	25
5.1.3.2	«tiltaltes navn og bopel», jf. strpl. § 252 (1) nr. 2.....	26
5.1.3.3	Rettslig grunnlag, jf. strpl. § 252 (1) nr. 3	27
5.1.3.4	Faktisk grunnlag, jf. strpl. § 252 (1) nr. 4	27
5.1.3.5	Påstandene, jf. strpl. § 252 (3)	28
5.1.3.6	Bevisoppgaven	29
5.2	Ubetingede private saker, jf. strpl. § 402 nr. 2.....	29
5.2.1	Seksmånedssfristen – strpl. § 403 (1).	30
5.2.2	Sikkerhet for sakskostnader.....	31
5.2.2.1	Kan saksøker tape saken?	32
5.2.2.2	Har saksøker evne og vilje til å betale?.....	32
5.2.2.3	Kan eventuell sikkerhetsstillelse splittes opp?.....	34
5.3	Betingede subsidiære private saker, jf. strpl. § 402 nr. 3.....	35
5.3.1	Begjæring om offentlig påtale	35
5.3.2	Enmåned- eller tremånedersfrist – strpl. § 405, jf. § 403 (2).....	36
5.3.3	Ikke «fyldestgjørende grunn til privat påtale», jf. strpl. § 416	37
5.3.3.1	Proessen	40
5.3.3.2	Ubetingede saker som er blitt feil avvist ved strpl. § 416.....	40
6	RETTSPOLITISK DRØFTING AV STRPL. § 416 OG PÅTALEUNNLATELSE	
	41
6.1	Påtaleunnlattelse.....	41
6.2	Strpl. § 416.....	42
	STIKKORDSREGISTER	46
	LITTERATURLISTE.....	50
	VEDLEGG 1.....	53
	VEDLEGG 2.....	55
	VEDLEGG 3.....	59

1 Innledning

1.1 Tema og problemstillinger

Temaet i masteroppgaven er private straffesaker. Hierarkisk kan private straffesaker sorteres under fag som er pensum på 4.avdeling i rettsvitenskap:

Figur 1. Sakstypene.

Rettsinstituttet private straffesaker utgjør en rettssikkerhetsgaranti for fornærmede, såfremt hun er beskyttet av straffebudet.¹ Denne rettssikkerheten ønsker jeg å bidra til. I utgangspunktet skal en masteroppgave i rettsvitenskap skrives til likesinnede jurister som ikke er eksperter på området. I så måte er avhandlingens prinsipale mål å fungere som veiledning for dommere, forsvarsadvokater og bistandsadvokater. Men pga. at oppgaven publiseres på internett håper jeg at den subsidiært kan bidra til opplysning om dette rettsinstituttet hos fornærmede i straffesaker. Dersom de ønsker bistand er de velkommen til å ta kontakt.² Så vidt meg bekjent finnes det ikke andre som har forsket på private straffesaker. Av den grunn håper jeg å bli en ressurs for dem som ønsker kunnskap om dette emnet.

For en dommer som får en privat straffesak på bordet er første oppgave å undersøke om prosessforutsetningene er oppfylt. Av den grunn er dette den viktigste og største problemstillingen i hele oppgaven (se kapittel 5). Den omfavner omlag halvparten av avhandlingen. Den andre halvdel er fordelt på fire problemstillinger som er omtrent like store. Saksbehandling og prosessen ved avvisning er den viktigste av de andre problemstillingene (se kapittel 4). Veiledningsplikten og spørsmålet om avvisningsspørsmålet skal behandles muntlig hører inn under kapittel 4. De andre problemstillingene omtales kort under punkt 1.2 til 1.4.

¹ Dette er den viktigste prosessforutsetningen i private straffesaker.

² post@ofrene.no

Hovedproblemstillingen (1) kan formuleres som prosessrettens betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker. Ved hjelp av følgende fem underproblemstillinger vil jeg forsøke å belyse hovedproblemstillingen innenfor disse avgrensningene. Problemstillingene følger kapittelinnstillingen fra og med kapittel 2.

- 2) Hvilke prosessuelle grunnprinsipper har særlig betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker?
- 3) Hvordan påtalereguleringene har betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker?
- 4) Hvilke regler har betydning for prosessen og saksbehandling av avvisningsspørsmålet?
- 5) Prosessforutsetningene som har betydning for om private straffesaker må avvises eller ikke.
- 6) Rettspolitisk drøfting av strpl. § [416](#) og påtaleunntatelse.

1.2 Prosessen fra begynnelsen til slutt

Da jeg begynte med masteroppgaven var det problemstilling 3) som opptok meg mest. Jeg hadde en ubevisst hypotese om at forutsetninger som lå i de gamle både-og-sakene og enten-eller-sakene, hadde betydning for avvisningsspørsmålet. Dette ble bekreftet med undersøkelsene. Se punkt 3.1. Det var under arbeidet med påtalereguleringene jeg utarbeidet [vedlegg 1, 2 og 3](#). Disse vedleggene gir en oversikt over straffebud som oppfyller en av de viktigste prosessforutsetningene i private straffesaker.³ Det var ikke før etter at jeg var ferdig med [vedlegg 2](#), at jeg skjønnte betydningen av den generelle påtalereguleringen i strpl. § [62 a](#) (2). Se om dette i kapittel 3.2.

Til grunn for denne forståelsen ligger en tolkning av at straffebud som er regulert av strpl. § [62 a](#) (2) ikke kan avvises etter strpl. § [416](#). Dette utgjør et eget problem som jeg drøfter i et rettspolitisk lys i kapittel 6. En annen sak som jeg oppdaget under arbeidet og som jeg drøfter i kapittel 6 er problemet med at strpl. § [402](#) (1) nr. 2 ikke inneholder en bestemmelse om at påtaleunntatelse forhindrer privat påtale. Dette kan være i strid med forbudet mot dobbeltfølgning.⁴

Problemstilling 2) om prosessuelle grunnprinsipper har blitt til underveis. Begrunnelsen er at det kan være nyttig for både dommeren og advokaten å ha i bakhodet disse grunnprinsippene under avgjørelsen av noen av avvisningsspørsmålene og problemstillingene som behandles i det følgende.

³ Forutsetningen om at fornærmede er underlagt straffebudets beskyttelsesinteresse.

⁴ Jf. [EMK P7-4](#).

1.3 Avgrensning

De fem problemstillingene setter rammen for oppgaven. En problemstilling jeg har fjernet pga. begrensningen på 18 000 ord omtaler jeg kort i et rettspolitisk lys i kapittel 6.1.⁵

Det er bare avvisningsproblemer frem til og med hovedforhandling som er behandlet. [Kapittel 28](#) om private straffesaker i straffeprosessloven inneholder noen særregler om anke som er utelatt. Videre inneholder [kapittel 28](#) flere andre interessante regler. De fleste av disse vil sjelden bli anvendt i praksis. Dessuten inneholder juridisk litteratur om private straffesaker nødvendig informasjon om dette. I utgangspunktet hadde jeg lyst til å behandle problemer som ikke er behandlet i juridisk litteratur. Dette kan forhåpentligvis forklare problemstillingene og avgrensningene jeg har gjort i oppgaven.

1.4 Rettskilder og metoder

Den juridiske metode setter den overordnede rammen for valget av rettskilder og tolkning av rettsregler generelt. For private straffesaker er det et begrenset antall rettskilder som inneholder relevant informasjon. I hovedsak er det to sett med forarbeider som er aktuelle. Det ene er forarbeidene til [straffeprosessloven 1981](#) og det andre er forarbeidene til [straffeloven 2005](#). Forarbeidene til straffeloven 2005 inneholder mye informasjon om påtalereguleringene (som setter begrensninger for når den offentlige påtalemyndighet kan påtale et forhold) om hensynene som begrunner opphevelsen av tre av disse påtalereguleringene og årsaken til den nye generelle påtalereguleringen som er plassert i straffeprosessloven [§ 62 a](#) (2).⁶ Fra rettspraksis er det kun private straffesaker som er publisert på lovdata eller rettsdata som vil bli benyttet som rettskilde. I juridisk litteratur fra nyere tid er det i hovedsak to bokverk som har behandlet alle sider ved private straffesaker seriøst. Det er Bjerke & Keiseruds kjente kommentarutgave av straffeprosessloven og Andenæs «Norsk straffeprosess». Det kan bemerkes at jeg ikke har funnet juridisk teori som behandler problemstillingene 3) og 6).

Når det gjelder problemstilling 3) ønsker jeg å presisere at en del av problemet med påtalereguleringene har tilknytning til straffeloven og ikke til straffeprosessloven. Til tross for dette er det mer riktig å kategorisere problemet under prosessretten enn under strafferetten. Det er grunnen til at den generelle påtalereguleringen er plassert i straffeprosessloven [§ 62 a](#) (2) etter ikrafttreddelsen av [straffeloven 2005](#).⁷

⁵ Det handler om at strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 ikke har tilsvarende bestemmelse om påtaleunntatelse som [nr. 3](#).

⁶ Sistnevnte krever at det foreligger allmenne hensyn for at forholdet kan påtales av det offentlige.

⁷ Jf. drøftelsene i forarbeidene til straffeloven 2005; [NOU 1992:23](#) side 237-253.

2 **Prosessuelle grunnprinsippers betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker**

Før jeg kommer inn på påtalereguleringenes betydning for private straffesaker (kap. 3) ønsker jeg å gjennomgå fire prosessuelle grunnprinsipper som gjør oss i stand til å forstå avvisningsspørsmålene som har betydning for private straffesaker. Det er anklageprinsippet, prinsippet om rettens ansvar for sakens opplysning, favor defensionis-prinsippet og opportunitetsprinsippet. Spørsmålet er hvordan prinsippene har betydning for avvisningsspørsmålet.

2.1 **Anklageprinsippet**

Anklageprinsippet er et straffeprosessuelt grunnprinsipp som gjenspeiler seg i straffeprosessloven [§ 63](#): «Domstolen trer bare i virksomhet etter begjæring av en påtaleberettiget» Vanligvis er denne påtaleretten tillagt den offentlige påtalemyndighet.⁸ Men det fins en unntaksbestemmelse i straffeprosessloven [§ 80](#) som gir fornærmede påtalerett: «*Forfølging av straffbare handlinger ved fornærmede kan skje etter reglene i [kap. 28](#).*». Retten avgjør «*om den som forfølger saken, har påtalerett*», jf. strpl. [§ 81](#).

Det har vært nevnt ovenfor at den viktigste prosessforutsetningen i private straffesaker er at fornærmede er beskyttet av straffebudet.⁹ Dette kriteriet avgjør om fornærmede har påtalerett. Påtaleretten er dermed avhengig av straffebudenes beskyttelsesinteresse. Dette er en problemstilling som behandles under kapittel 3 og 5. Se punkt 3.1.2 og 5.1.1.

Når inkvisisjonsprinsippet styrer prosessen er det domstolen som bestemmer om det skal igangsettes straffeforfølgning. Anklageprinsippet overlater igangsettelsen til den påtaleberettigede. Men etter regelen i strpl. [§ 81](#) er det domstolen som avgjør «*om den som forfølger saken, har påtalerett*».

Straffeprosessloven gir dermed fornærmede tillatelse til å igangsette prosessen ([§ 80](#)) men gir samtidig domstolen hjemmel til å stoppe prosessen i private straffesaker ([§ 81](#)). Min vurdering av dette er at anklageprinsippet råder når den offentlige påtalemyndighet påtaler forholdet men ikke når fornærmede påtaler forholdet. Da skal domstolen avgjøre om fornærmede er påtaleberettiget. Det betyr i praksis at domstolen vurderer om fornærmede er beskyttet av straffebudet.

Konklusjonen etter dette er at anklageprinsippet kan ha begrunnet strpl. [§ 63](#) og [§ 80](#), men at [§ 81](#) innskrenker den praktiske betydningen av prinsippet i forhold til private straffesaker.

⁸ Se strpl. [§ 62 a](#) (1).

⁹ Jf. punkt 1.1 og 1.2.

2.2 Prinsippet om rettens ansvar for sakens opplysning

Det relevante spørsmålet her er hvordan prinsippet om rettens ansvar for sakens opplysning har betydning for om en privat straffesak skal avvises.

Spørsmålet kommer som regel ikke opp før etter at saken er avvist, når avvisningskjennelsen skal prøves. Da kan det bli vurdert at saken ikke var tilstrekkelig opplyst til at det kunne foretas en forsvarlig vurdering av avvisningsspørsmålet. Hvis det er en reell mulighet for at saken ikke hadde blitt avvist hvis saken var blitt opplyst, vil avvisningskjennelsen bli opphevet. Viser til følgende avgjørelser fra Høyesterett; [Rt. 2001 s. 1219](#), [Rt. 2009 s. 1189](#) og [Rt. 2013 s. 1588](#).

- Opphevelsen i [Rt. 2001 s. 1219](#) hadde sin årsak i at Agder lagmannsrett ikke avventet forsvarerens støtteskriv før anken ble avvist.
- I avgjørelsen gjengitt i [Rt. 2009 s. 1189](#) opphevet HR lagmannsrettens kjennelse om å avvise en anke fordi de ikke hadde undersøkt saken tilstrekkelig etter at de hadde motatt et nytt bevis om at personen som angivelig skulle ha kjørt uten førerkort deltok på et kurs den aktuelle dagen.
- Opphevelsen i [Rt. 2013 s. 1588](#) hadde sin grunn i at samme lagmannsrett i en kjennelse om besøksforbud ikke hadde innhentet opplysning «om fornærmedes aktuelle syn på kontakt» med den kontaktforbudet var rettet mot.¹⁰

Prinsippet er notifisert i straffeprosessloven [§ 294](#) og gjelder ikke i sivile saker hvor forhandlingsprinsippet gjelder.¹¹ Strpl. [§ 294](#) lyder som følger:

«Retten skal på embets vegne våke over at saken blir fullstendig opplyst. I dette øyemed kan den beslutte å innhente nye bevis og utsette forhandlingen.»

I følge straffeprosessloven gjelder regelen ikke bare offentlige straffesaker men også private straffesaker. Det fremgår av ordlyden i strpl. [§ 409](#) (1) 1.pkt. Dette betyr at prinsippet har samme betydning for private straffesaker som ovenfor nevnte eksempler viser.

2.3 Favor defensionis-prinsippet

Favor defensionis-prinsippet er et strafferettslig prinsipp som har medført at mange strafferettslige regler er i favør av tiltalte.¹² Spørsmålet er hvordan dette kommer til syne på avvisningsreglene i private straffesaker.

¹⁰ Jf. [Rt. 2013 s. 1588](#) premiss 10.

¹¹ Jf. Hov side 133.

¹² Ibid. side 132.

In dubio pro reo-regelen om beviskravet i straffesaker er et utslag av favor defensionis-prinsippet.¹³ Beviskravet for å ilegge straff krever at det er bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte er skyldig. Denne regelen kommer selvfølgelig til anvendelse på saksøkte i private straffesaker. Spørsmålet er som sagt hvordan dette kommer til anvendelse på avvisnings-spørsmålet.

Ved anvendelsen av strpl. [§ 413](#) og [§ 416](#) skal det foretas en *bevisvurdering*. I denne vurderingen må det tas hensyn til det strenge beviskravet i straffesaker. Hvordan vurderingene i strpl. [§ 413](#) og [§ 416](#) foretas kommer jeg tilbake til i kapittel 5, henholdsvis punkt 5.2.2 og 5.3.3. I tillegg blir det foretatt en rettspolitisk drøfting av § 416 i kapittel 6. Der vil jeg bl.a. drøfte om favor defensionis-prinsippet kan være til hinder for at strpl. [§ 416](#) ikke kan anvendes på ubetingede private straffesaker.¹⁴ Her er det tilstrekkelig å nevne at *bevisvurderingen* er ett av de momenter det skal legges særlig vekt på ved avvisning etter strpl. [§ 416](#). Etter strpl. [§ 413](#) er ett av de to kriteriene for at saken kan avvises at saksøker kan tape saken. I en slik vurdering vil *bevisvurderingen* være sentral. I henhold til favor defensionis-prinsippet skal derfor tvilen komme saksøkte til gode.

2.4 Oppportunitetsprinsippet

Prinsippet har gitt grunnlag for regler som gir påtalemyndigheten mulighet (opportunity) til å avstå fra offentlig straffeforfølgning.¹⁵ Oppportunitetsprinsippet motsetning finnes i systemer der påtalemyndigheten ikke har hjemmel til å avstå fra offentlig straffeforfølgning når vilkårene for forfølgning er tilstede.

Påtalemyndigheten i Norge har hjemmel for å unnlate å påtale forbrytelser i flere bestemmelser i straffeprosessloven. Den vanligste er strpl. [§ 224](#) (1). Videre gir strpl. §§ [69](#) og [70](#) hjemmel for påtaleunntatelse. Disse reglene er et utslag av oppportunitetsprinsippet. Men hvordan gjenspeiler dette prinsippet seg på avvisningsreglene i private straffesaker?

2.4.1 Betingede subsidiære private straffesaker

Straffeprosessloven [§ 402](#) (1) nr. 3 hjemler [betingede subsidiære private straffesaker](#):

«Etter reglene i dette kapittel kan fornærmede ved privat straffesak forfølge: (...)

3) andre straffbare handlinger såfremt påtalemyndigheten har nektet å etterkomme en begjæring om offentlig påtale eller har frafalt en påbegynt forfølgning uten at dette har hjemmel i §§ [69](#) eller [70](#).»

¹³ Jf. Hov side 132.

¹⁴ Se punkt 6.2.

¹⁵ Se strpl. §§ [69](#) og [70](#) om påtaleunntatelse.

Betydningen av at strpl. [§ 402](#) nr. 3 henviser til strpl. §§ [69](#) og [70](#) er at [betinget subsidiær privat straffesak](#) må avvises når påtalemyndigheten benytter seg av muligheten («opportunity») til å beslutte påtaleunntatelse.¹⁶

Det kan spørres hvordan den øvrige del av strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3 gjenspeiler opportunitetsprinsippet. Svaret kan uttrykkes som at dersom påtalemyndigheten ikke benytter seg av muligheten («opportunity») den har til å avstå fra offentlig forfølgning i medhold av forannevnte hjemler, er vilkåret for å anlegge [betinget subsidiær privat straffesak](#) ikke til stede. I så fall må saken avvises.

Dette viser at opportunitetsprinsippet både begrunner avvisning av private straffesaker når det er gitt påtaleunntatelse og fremme av saken når den er henlagt.

2.4.2 Ubetingede private straffesaker

Bestemmelsen som hjemler ubetingede private straffesaker, strpl. [§ 402](#) nr. 2 lyder som følger:

- «Etter reglene i dette kapittel kan fornærmede ved privat straffesak forfølge: (...)
- 2) straffbar handling som ikke påtales av det offentlige med mindre det finnes påkrevd av allmenne hensyn», jf. strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2.

Som vi ser inneholder ikke strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 bestemmelsen som er gjengitt i [§ 402](#) nr. 3 om at påtaleunntatelse forhindrer privat påtale. Til tross for mangelen er utgangspunktet at påtaleunntatelse forhindrer dobbeltforfølgning.¹⁷

Under forrige punkt så vi at [betinget subsidiær privat straffesak](#) måtte avvises dersom påtalemyndigheten ikke benyttet seg av muligheten («opportunity») til å henlegge forbrytelsen. I forhold til [ubetingede private straffesaker](#) er det motsatt. Her har påtalemyndigheten en mulighet til å straffeforfølge forbrytelsen når det foreligger «allmenne hensyn».

Konklusjonen om opportunitetsprinsippets betydning for [ubetingede private straffesaker](#) er at privat påtale må avvises dersom påtalemyndigheten har benyttet seg av muligheten («opportunity») til påtaleunntatelse eller til å straffeforfølge forbrytelsen.

¹⁶ Mer om problemet ad påtaleunntatelse under punkt 6.1.

¹⁷ Jf. [EMK P7-4](#). Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 6.

3 Påtalereguleringenes betydning for private straffesaker

På samme måte som ovenfor nevnte prinsipper har betydning for om en privat straffesak kan avvises eller ikke - jf. hovedproblemstillingen - kan forutsetninger som ligger i påtalereguleringene ha en betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker. Vi skal i dette kapitlet undersøke hvordan disse påtalereguleringene påvirker avvisningsspørsmålet.

Påtalereguleringer er et ord jeg bruker for å beskrive betingelser som regulerer påtalemyndighets mulighet («opportunity») til å anlegge offentlige straffesak, jf. opportunitetsprinsippet.¹⁸ Dersom det f.eks. kreves *allmenne hensyn* i saken for at påtalemyndigheten skal kunne påtale forholdet offentlig, kaller jeg dette for en påtaleregulering fordi den regulerer påtalen. Man kunne også kalt det for en påtalebegrensning eller påtalebetingelse men det er ikke like dekkende, fordi påtalereguleringene også regulerer eller styrer privates påtalerett - som vi skal få se i det følgende.

3.1 Betydningen av de tre påtalereguleringene som er opphevet

Etter [straffeloven 1902](#) var det tre typer påtalereguleringer som satte en begrensning for offentlig påtale av forbrytelser. Denne begrensningen har voldt et problem både for partene og myndighetene.¹⁹ Av den grunn er påtalereguleringene fjernet.²⁰ Men det er forutsatt i juridisk litteratur at disse påtalereguleringene ikke bare har betydning for den offentlige påtalemyndighet men også for fornærmede i private straffesaker.²¹

Spørsmålet er hvordan disse påtalereguleringene har en betydning.

Nedenfor vil vi få se at disse påtalereguleringene er et merke på at straffebudene som var regulert av disse, beskyttet fornærmede. Hvis straffebudene er videreført til [straffeloven 2005](#) betyr det at dette straffebudet kan benyttes til privat påtale, hvis forutsetningen er videreført. Dette skal vi undersøke ved hjelp av tre eksempler.

3.1.1 Tre eksempler

Tre saksøkere har påtalt [gjerningspersonene](#) for brudd på henholdsvis straffeloven §§ [224](#), [271](#) og [266](#). Det er en prosessforutsetning for anleggelse av privat straffesak at fornærmede har påtalerett.²² Ser vi på notene til disse straffebudene ser vi at de er videreført fra straffeloven 1902 §§ [170](#), [228](#) og [390 a](#). Disse straffebudene inneholdt tre forskjellige typer påtalereguleringer:

¹⁸ Se punkt 2.4.

¹⁹ Jf. [Rt. 1974 s. 777](#) og [Rt. 1997 s. 608](#).

²⁰ Se [Ot.prp.nr.90 \(2003-2004\)](#) side 60.

²¹ Se f.eks. Bjerke og Keiserud side 1255-1257.

²² Jf. punkt 2.1 om anklageprinsippet og nedenfor under punkt 5.1.1 om det materielle kravet.

1. «*Offentlig Paatale finder ikke Sted uden fornærmedes Begjæring*», jf. strl. 1902 [§ 170](#) (2).
2. «*Offentlig påtale finner ikke sted uten fornærmedes begjæring med mindre (...) (e) allmenne hensyn krever påtale.*», jf. strl. 1902 [§ 228](#) (4)(e).
3. «*Offentlig påtale finner bare sted når det begjæres av fornærmede og finnes påkrevet av almene hensyn*», jf. strl. 1902 [§ 390 a](#) (2).

Sakene i [straffeloven 1902](#) som hadde den type påtaleregulering som er nevnt i nr. 2 gikk under navnet enten-eller-saker, mens de sakene som hørte inn under påtalereguleringen i nr. 3 ble kalt for både-og-saker.²³

I utgangspunktet kan det avgjøres ved konkret tolkning av hvert enkelt straffebuds beskyttelsesinteresse hvorvidt fornærmede har påtalerett. Men dette mener jeg ikke er nødvendig når straffebudene har vært underlagt en av disse påtalereguleringene som her er nevnt. Påtalereguleringene er nemlig et uttrykk for at fornærmede har påtalerett, ikke bare ved brudd på straffeloven 1902 §§ [170](#), [228](#) og [390 a](#), men også overfor straffeloven §§ [224](#), [271](#) og [266](#). Dette samme gjelder andre straffebud som er videreført fra straffeloven 1902 som har vært underlagt tilsvarende påtalereguleringer. Dette følger av forutsetningen om fornærmede.

3.1.2 Forutsetningen om fornærmede

Det som er felles for de tre typene med påtalereguleringer er kravet om påtalebegjæring fra fornærmede. Viser til ordene «*Offentlig påtale finner ikke sted uten fornærmedes begjæring*», jf. de to førstnevnte påtalereguleringene. I den sistnevnte påtalereguleringen heter det «*Offentlig påtale finner bare sted når det begjæres av fornærmede...*» Ordet «fornærmede» bygger på forutsetningen om at det finnes en fornærmet i saken som kan begjære om offentlig påtale.

I følge straffeprosessloven [§ 3](#) (4) er det bare den som er fornærmet i snever forstand som kan reise privat straffesak.²⁴ I juridisk teori er dette forklart som at fornærmede må være underlagt straffebudets beskyttelse.²⁵ Dette tolker jeg som at forutsetningen om fornærmede følger straffebudet og ikke påtalereguleringen. Påtalereguleringen er kun et tegn på at straffebudet som er underlagt påtalereguleringen, beskytter en privat fornærmet. Dersom straffebudet er videreført beskytter det videreførte straffebudet de samme interesser. Har straffebudet tidligere beskyttet private fornærmede beskytter det også private fornærmede selv om påtalereguleringene er opphevet.

²³ Jf. juridisk litteratur og rettspraksis om private straffesaker. Se [litteraturliste](#).

²⁴ Se strpl. [§ 3](#) (4).

²⁵ Se Hov, Jo: Interesseteorien i straffeprosessen. [FEST-1982-ja-453](#).

3.1.3 Ad avvisningsspørsmålet

Når det gjelder den konkrete betydning i forhold til avvisningsspørsmålet kan vi gå tilbake til de tre eksemplene ovenfor. Straffebudene er videreført nærmest uendret og det må dermed antas at straffebudenes beskyttelsesinteresse også er uendret. Forutsetningene i de gamle straffebudene var at de beskyttet fornærmede. Det betyr at straffeloven §§ [224](#), [271](#) og [266](#) også beskytter fornærmedes interesser. Nedenfor under punkt 5.1.1 vil vi få se at den viktigste prosessforutsetningen for private straffesaker er at straffebudet beskytter fornærmede. Andre prosessforutsetninger må også være oppfylt. Men påtalereguleringene påvirker ikke positivt disse prosessforutsetningene. Konklusjonen er dermed at påtalereguleringene hjelper oss i avgjørelsen av om fornærmede har påtalerett. Av den grunn har jeg laget en oversikt over alle straffebudene som hadde slike påtalereguleringer. Se [vedlegg 1](#).

3.2 Den generelle påtalereguleringen i straffeprosessloven

Hovedårsaken til at de tre omtalte påtalereguleringer ikke er videreført til [straffeloven 2005](#) er at lovgiverne har funnet det hensiktsmessig å ha en generell påtaleregulering for mange straffebud.²⁶ Lovteknisk er det mer ryddig å ha regler som angår prosessen i straffeprosessloven enn å ha individuelle påtalereguleringer for hvert enkelt straffebud i straffeloven.²⁷

I følge strpl. [§ 62 a](#) (2) kan alle straffebud med strafferamme på 2 år unnlates påtalt «*hvis ikke allmenne hensyn tilsier påtale*». Spørsmålet er hvordan denne påtalereguleringen påvirker avvisningsspørsmålet i private straffesaker.

For å finne svaret på dette må man se til strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Etter denne bestemmelsen kan fornærmede ved privat straffesak forfølge «*straffbar handling som ikke påtales av det offentlige med mindre det fins påkrevd av allmenne hensyn*».

Hjemmelen for å anlegge [ubetingede private straffesaker](#) er altså strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Hjemlene eller muligheten («opportunity») påtalemyndigheten har til å avstå fra straffeforfølgning ble nevnt under punkt 2.4 om opportunitetsprinsippet. En av disse hjemlene er strpl. [§ 62 a](#) (2). Den gir hjemmel til å unnlate å påtale forbrytelser med strafferamme opp til 2 når det foreligger allmenne hensyn. Dette kan også uttales på en negativ måte: Påtalemyndigheten påtaler ikke forbrytelser som er regulert av strpl. [§ 62 a](#) (2) når det ikke foreligger allmenne hensyn.

²⁶ Jf. [NOU 2002:4](#) side 185 i.f.

²⁷ De individuelle påtalereguleringer kommer jeg tilbake til i punkt 3.3.

Regelen i strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 må tolkes i sammenheng med strpl. [§ 62 a](#) (2). Det betyr at hvis straffebudet er underlagt en påtaleregulering om allmenne hensyn, kan den som er fornærmet etter dette straffebudet påtale forholdet i privat straffesak i medhold av strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Alle straffebud som har strafferamme opp til 2 år er underlagt den generelle påtalereguleringen i strpl. [§ 62 a](#) (2). Det følger av ordlyden i påtalereguleringen. Av alle disse sakene er det kun saker som hører inn under straffebud som beskytter en privat interesse, at fornærmede har mulighet til å anlegge [ubetinget privat straffesak](#). En oversikt over disse finnes i [vedlegg 2](#).

Det var ikke før etter at jeg hadde laget oversikten over alle straffebudene som reguleres av strpl. [§ 62 a](#) (2) at rekkevidden av den nye påtalereguleringen gikk opp for meg. Antall saker som påtalemyndigheten kan nekte å forfølge fordi det ikke foreligger allmenne hensyn for offentlig påtale, doblet seg mer enn 15 ganger da [straffeloven 1902](#) ble avløst av [straffeloven 2005](#). I over halvparten av disse sakene har straffebudet en privat fornærmet som kan anlegge [ubetinget privat straffesak](#).²⁸

Den konkrete betydningen dette har i forhold til avvisningsspørsmålet i private straffesaker er følgende: Ingen av sakene som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 kan avvises med hjemmel i strpl. [§ 416](#).²⁹ Ser vi på oversikten i [vedlegg 2](#) på antallet straffesaker som reguleres av strpl. [§ 62 a](#) (2) i forhold til saker som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3 – som [vedlegg 1](#) gir en viss oversikt over – skjønner vi betydningen som den generelle påtalereguleringen har i forhold til avvisningsspørsmålet. Det er over 80 straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 mens det antas å være mindre enn 20 straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3.³⁰ Strpl. [§ 416](#) kan kun brukes til å avvise noen få saker. Dette er et problem jeg drøfter fra et rettspolitisk ståsted i avhandlingens siste kapittel (6). Men før jeg kommer så langt vil jeg vise en prosessforutsetning som gir retten en viss mulighet til å avvise også slike saker dersom saksøkte har krevd sikkerhet og saksøker ikke er kredittverdig.³¹

3.3 Individuelle påtaleregulerings betydning

Problemstillingen er som nevnt påtalereguleringenes betydning for avvisningsspørsmålet.

Jeg har allerede antydnet at de individuelle påtalereguleringenes betydning i forhold til avvisningsspørsmålet er det samme som for den generelle påtalereguleringen. Det har ingen betydning om straffebudet er regulert av den generelle påtalereguleringen i straffeprosessloven eller

²⁸ Jf. [vedlegg 2](#).

²⁹ Strpl. [§ 416](#) blir drøftet både materielt og rettspolitisk nedenfor (se punkt 5.3.3 og kapittel 6).

³⁰ Jf. [vedlegg 1](#) og [2](#).

³¹ Se punkt 5.2.2.

av et eget ledd i straffebudets paragraf. Straffebudene som hører inn under disse påtalereguleringene, og som har en privat fornærmet, hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 istedenfor nr. 3. Videre har det som nevnt betydning at strpl. [§ 416](#) ikke kan anvendes til å avvise disse sakene. Formålet med dette avsnittet er kun å gjøre rede for de individuelle påtalereguleringene og årsaken til dem.

Årsaken til de individuelle påtalereguleringene er at det finnes straffebud som ikke er regulert av den generelle påtalereguleringen, som også bør være unntatt fra offentlig påtale når det ikke foreligger allmenne hensyn. Som nevnt er det kun straffebud som har strafferamme opp til 2 år som reguleres av strpl. [§ 62 a](#) (2). Straffebud med strafferamme opp til 3 år faller f.eks. utenfor. Det finnes åtte slike straffebud som har fått en individuell påtaleregulering, jf. [vedlegg 3](#). Disse straffebudene har jeg vurdert beskyttelsesinteressen i og funnet at de alle beskytter en privat fornærmet. Brudd på disse straffebudene kan dermed påtales av fornærmede i ubetinget privat straffesak. Videre finnes det ett straffebud, som har en annen type påtaleregulering, som jeg har vurdert kan ha en privat fornærmet i enkelte tilfeller, jf. [vedlegg 3](#).³²

³² Forskjellen fra de andre påtalereguleringene er at den ikke hjemler beslutning om påtaleunntatelse.

4 Prosessen og saksbehandlingen ved avvisning

I dette kapittelet skal jeg undersøke hvilke regler som har betydning for prosessen og saksbehandlingen av avvisningsspørsmålet. I det første avsnittet vil jeg avduke reglene som regulerer avvisningsspørsmålet under de tre forskjellige stadiene av prosessen (4.1).³³ Det andre avsnittet handler om avvisningsspørsmålet skal behandles muntlig eller skriftlig (4.2). Det andre problemet har nær sammenheng med det tredje problemet om veiledningsplikten (4.3).

4.1 De tre tidspunktene i prosessen og hjemlene for avvisning mv.

Proessen frem til og med hovedforhandling kan inndeles i tre med henhold til tidspunktene som en sak kan avvises på. Det første er ved anleggelsen av den private straffesaken dersom stevningen ikke oppfyller prosessforutsetningene. Videre kan avvisning skje under saksforberedelsen og under hovedforhandling av samme grunn. Begrepet prosessforutsetninger kommer jeg tilbake til nedenfor.

Under dette punkt (4.1) er hensikten å avduke reglene som regulerer avvisning under de tre forskjellige stadiene av prosessen.

4.1.1 Ved saksanlegget (stevningen)

En rekke prosessforutsetninger må være oppfylt ved saksanlegget. Mangler ved absolutte prosessforutsetningene kan ikke repareres og medfører derfor at saken må avvises. Den lovfestede hjemmelen for avvisning av en stevning i forbindelse med saksanlegget er straffeprosessloven [§ 412](#) (2), jf. 1.ledd. Første ledd angir hvilke krav stevning må oppfylle mens andre ledd inneholder bestemmelsen om avvisning. Kravene til stevningen blir spesielt omhandlet nedenfor i punkt 5.1.3. Poenget her er at en stevning som ikke oppfyller kravene kan bli avvist. Når stevningen er forkynt for motparten kan saken ikke lenger avvises i medhold av strpl. [§ 412](#) (2). Da er saken gått over i det jeg kaller for den egentlige saksforberedende fase.

4.1.2 Under saksforberedelsen

Straffeprosessloven [§ 413](#) og [§ 416](#) gir hjemmel til å avvise private straffesaker under saksforberedelsen. Men disse hjemlene gjelder spesielle avvisningsspørsmål i private straffesaker. Spørsmålet er om det finnes en generell hjemmel for å avvise straffesaker under saksforberedelsen når andre prosessforutsetninger mangler.

Straffeprosessloven [§ 272](#) (1)(a) bestemmer at «*det skal holdes rettsmøte under saksforberedelsen til behandling av spørsmål a) om å avvise saken*». Denne regelen forutsetter at straffesaker kan avvises under saksforberedelsen. Etter ordlyden i strpl. [§ 409](#) (1) 1.pkt gjelder en

³³ Det er kun tidspunktene frem t.o.m. hovedforhandling som blir behandlet.

rekke generelle regler i straffeprosessloven også for private straffesaker, deriblant regelen i [kapittel 22](#) som [§ 272](#) tilhører. Dette betyr at [§ 272](#) også gjelder for private straffesaker.

Konklusjonen er at strpl. [§ 272](#) (1)(a) er den generelle hjemmelen for avvisning når andre prosessforutsetninger mangler enn de som er nevnt i strpl. [§ 413](#) og [§ 416](#).

4.1.3 Under hovedforhandlingen

Første spørsmål er om avvisningsspørsmålet som kommer opp under saksforberedelsen kan utsettes til hovedforhandling. Straffeprosessloven [§ 272](#) (3) bestemmer at «*Retten kan beslutte å utsette avgjørelsen til hovedforhandlingen.*» Tvisteloven har tilsvarende bestemmelser om sivile saker i tvl. [§ 9-6](#) (3) 1. og 2.pkt.: «*Avgjørelser om saksbehandlingen, herunder om saken skal avvises eller heves, skal treffes så tidlig som mulig under saksforberedelsen. Dersom sammenhengen med de krav som skal avgjøres i saken, eller andre forhold tilsier det, kan saksbehandlingsspørsmålet behandles og avgjøres som ledd i hovedforhandlingen.*»³⁴ [Twiste-ovens](#) kriterium for å utsette spørsmålet om avvisning til hovedforhandling gjelder ikke i straffeprosessen men den gir en anvisning på når slik utsettelse kan være aktuelt i straffesaker.

Etter dette er det klart avvisningsspørsmålet kan utsettes til hovedforhandling, jf. strpl. [§ 272](#) (3). Spørsmålet er derfor om saken kan avvises under hovedforhandling dersom kravet ikke har vært fremsatt under saksforberedelsen. Svaret på dette avgjøres av straffeprosessloven [§ 285](#).³⁵ «*Oppstår spørsmål om avvisning kan forhandlingen begrenses til dette inntil spørsmålet er avgjort.*» Dette tolker jeg som at spørsmål om avvisning kan oppstå når som helst under hovedforhandling og at forhandlingen i så fall skal begrenses til å handle om avvisningsspørsmålet. Avvises ikke saken kan hovedforhandlingen fortsette som vanlig. Hvordan spørsmålet om avvisning oppstår, har i følge lovteksten ingen betydning. I følge ordlyden er det ingen kriterier for behandling av avvisningsspørsmålet.

Konklusjonen etter dette er at et avvisningsspørsmål kan behandles under hovedforhandlingen – i medhold av strpl. [§ 285](#) - selv om spørsmålet ikke har vært oppe til behandling under saksforberedelsen.

Det som imidlertid kan undersøkes nøyere er om samme avvisningsspørsmål kan behandles flere ganger. F.eks. om avvisningsspørsmålet kan behandles under hovedforhandling dersom det også har vært behandlet under saksforberedelsen. Dette må avgjøres ved tolkning av ovenfor nevnte lovbestemmelser. Bjerke og Keiserud tolker strpl. [§ 272](#) (3) som at det er adgang til

³⁴ Se Hov side 151 om denne bestemmelsen.

³⁵ Som vi så ovenfor gjelder reglene i [kap. 22](#) også i private straffesaker, jf. strpl. [§ 409](#) (1).

dette. De hevder (om avvisning) at: «*Dette er det også adgang til selv om det blir holdt møte under saksforberedelsen for å avgjøre et spørsmål som nevnt i første ledd.*»³⁶ For å forstå uttalelsen bør man trekke inn bestemmelsen i straffeprosessloven [§ 272](#) (6) 1.pkt: «*Avgjørelser om å fremme saken (...) er ikke bindende ved hovedforhandlingen.*» Ordene i [§ 272](#) (6) 1.pkt bygger på en forutsetning om at kravet om avvisning som saksøkte ikke fikk medhold i under saksforberedelsen kan gjentas under hovedforhandling.

Ved tolkning av [§ 272](#) (6) 1.pkt må vi trekke inn 2.pkt. I følge [§ 272](#) (6) 2.pkt kan ikke avgjørelsen omgjøres uten på grunnlag av nye opplysninger, såfremt avvisningsspørsmålet har vært ankebehandlet. Det er dermed klart at [§ 272](#) (6) modifierer ankereglene. Vanligvis kan ikke en sak som ikke har vært ankebehandlet eller har vært ankebehandlet, bli behandlet en gang til. Det er i strid med ankereglene. I andre saker kan en som har oversittet klagefristen ikke få saken behandlet. Men i saker som behandles etter [§ 272](#) kan avvisningsspørsmålet altså bli behandlet under hovedforhandling utenom ankereglene.

4.2 Muntlig eller skriftlig behandling av avvisningsspørsmålet

Når det gjelder saksbehandlingen er det viktige spørsmålet om avvisningsspørsmålet skal behandles muntlig eller skriftlig. I sivile saker er utgangspunktet at avvisningsspørsmålet skal behandles skriftlig.³⁷ Men det er flere hensyn som taler for at saken må behandles skriftlig. Det kan være «hensynet til lovens formål» eller hensynet til «rettferdig og forsvarlig behandling» av saken.³⁸

Muntlighet av hensyn til rettferdig og forsvarlig saksbehandling.

Spørsmålet om avvisningsspørsmålet må skje etter muntlig eller etter skriftlig saksbehandling beror på tolkning av den aktuelle prosessforutsetningen som skal behandles. Er det en absolutt prosessforutsetningen som ikke kan repareres ligger det i sakens natur at det er helt unødvendig med muntlig saksbehandling. Det kan være spørsmålet om fornærmede er beskyttet av straffebud, (5.1.1) om saksøker er prosessdyktig (5.1.2), om tidsfristene for saksanlegg er oversittet (5.2.1 og 5.3.2), om domstolen er riktig verneting (5.1.3.1) og om stevningen inneholder opplysning om saksøkers navn og adresse (5.1.3.2) mv. Slike spørsmål er uproblematisk å behandle skriftlig. Andre krav til stevningen og prosessforutsetninger kan være vanskelig for saksøker å oppfylle. Dette viser følgende kjennelse fra [Eidsivating i 1995](#):

«Det ble inngitt en stevning som ikke tilfredsstilte lovens krav. Det ble saksøkerne gjort oppmerksom på. Disse ba om en konferanse med dommeren. De påpekte feil ble også forsøkt rettet. Antatt at en domstol i et slikt tilfelle pliktet å gjøre oppmerksom på tvis-

³⁶ Se Bjerke og Keiserud side 973.

³⁷ Jf. tvl. [§ 9-6](#) (4) 1.pkt.

³⁸ Jf. tvl. [§ 9-6](#) (4) 2.pkt.

temålsloven [§ 299](#) hvoretter stevning kan gis muntlig.³⁹ Hvis det var blitt opplyst ville overveiende sannsynlig muntlig stevning ha blitt inngitt og de feil som ledet til avvisning ville ha blitt reparert. Kjennelsen ble derfor opphevet og saken hjemvist til fortsatt behandling for byretten.»⁴⁰

I saken fra [Eidsivating i 1995](#) ville problemene blitt løst dersom retten hadde behandlet avvisningsspørsmålet muntlig. Etter dette kan muntlighet begrunnes i følgende tre momenter. (1) Veiledningsplikten, (2) regelen om muntlige prosesshandlinger og (3) hensynet til rettferdig og forsvarlig saksbehandling.

Veiledningsplikten kommer jeg inn på i punkt 4.3. Regelen om muntlige prosesshandlinger er notifisert i tvisteloven [§ 12-1](#) (2) men det er ikke tvilsomt at regelen også gjelder i private straffesaker. Hensynet til rettferdig og forsvarlig saksbehandling følger av [EMK art 6](#) (1).

4.2.1 Skriftlig behandling av strpl. § 413

Opprinnelig gjaldt prosessforutsetningen om sikkerhet for saksomkostninger kun for betingede subsidiære private straffesaker.⁴¹ Men fra og med straffeprosessloven [§ 413](#) gjelder regelen også ubetingede private straffesaker. I praksis har [§ 413](#) vært mest anvendt på ubetingede private straffesaker fordi den er eneste mulighet til å avvise en ubetinget privat straffesak, såfremt saksøker ikke stiller sikkerhet for saksomkostninger. Det er ikke det at regelen ikke kan gjøres gjeldende på betingede subsidiære private straffesaker, men at det faktisk er større mulighet til å avvise slike saker med hjemmel i strpl. [§ 416](#).⁴² Dersom en sak ikke avvises etter strpl. [§ 416](#), er det lite trolig at det kan stilles sikkerhet etter strpl. [§ 413](#). Det er fordi et av vilkårene for å stille sikkerhet etter [§ 413](#) er at det er overveiende sannsynlig at saksøker vil tape saken.⁴³ Hvis det er tilfellet vil saken også kunne avvises etter [§ 416](#).

Til tross for dette anvendes strpl. [§ 413](#) på en del saker hvor [§ 416](#) kunne vært anvendt.⁴⁴ Den eneste grunnen jeg kan se til at strpl. [§ 413](#) er anvendt i disse sakene istedenfor [§ 416](#), er at det ikke hadde vært avholdt rettsmøte. Strpl. [§ 416](#) kan ikke anvendes før det er avholdt rettsmøte under saksforberedelsen.⁴⁵ Men strpl. [§ 413](#) kan anvendes uten at det er avholdt rettsmøte. Viser til neste avsnitt (4.2.2) hvor jeg drøfter om avvisningsspørsmålet skal behandles muntlig

³⁹ Bestemmelsen i tvml. [§ 299](#) er videreført til tvisteloven [§ 12-1](#) og er forutsatt i rettspraksis å gjelde private straffesaker, jf. [LB 2001 433](#).

⁴⁰ Jf. lovdatas sammendrag av [LE 1995 991](#).

⁴¹ Jf. Bjerke og Keiserud side 1282.

⁴² Strpl. [§ 416](#) behandles under punkt 5.3.3 og kapittel 6.

⁴³ Jf. nedenfor under punkt 5.2.2.1.

⁴⁴ Se bl.a. [HR 1994 899 S](#), [HR 1995 695 S](#) og [LA 2007 104564](#).

⁴⁵ Jf. punkt 5.3.3.1.

under saksforberedelsen. Der vil vi finne at selv om saken er forkynt for saksøkte må ikke avvisningsspørsmål etter strpl. [§ 413](#) behandles i rettsmøte, jf. [Rt. 1993 s. 667](#).⁴⁶

Etter dette ser vi at saken kan avvises under skriftlig behandling på et tidlig stadium i saksbehandlingen før det er avholdt rettsmøte i begge typer straffesaker. Forutsetningen er at vilkårene for å stille sikkerhet er oppfylt og at det ikke stilles sikkerhet innen fristen, jf. punkt 5.2.2.

4.2.2 Muntlighet under saksforberedelsen beror på en konkret vurdering

I følge ordlyden i strpl. [§ 272](#) (1)(a) kan retten beslutte «at det skal holdes rettsmøte under saksforberedelsen til behandling av spørsmål a) om å avvise saken».

I følge ordlyden er [§ 272](#) (1)(a) en kan-regel men etter en avgjørelse gjengitt i [Rt. 2012 s. 642](#) skal «kan» tolkes som «skal». Høyesterett kom til at de opprinnelige forarbeidene om strpl. [§ 272](#) (1) (a) tilsa at spørsmål om saken skal avvises, ikke kan avgjøres etter skriftlig saksbehandling. Det kreves muntlig forhandling «om så viktige spørsmål».⁴⁷ Tidligere ble det gjort skjønnsmessige vurderinger fra sak til sak om det skulle avholdes muntlig møte om avvisningsspørsmålet.⁴⁸

Det kan være grunn til å spørre om regelen i strpl. [§ 272](#) (1)(a) kommer til anvendelse på private straffesaker i og med at den i utgangspunktet gjelder offentlige straffesaker. Men gjennom henvisningen i strpl. [§ 409](#) (1) 1.pkt gjøres bl.a. denne regelen også gjeldende for private straffesaker. Problemet er at det fins en særregel for private straffesaker i strpl. [§ 412](#) (3).

I følge en kjennelse fra Eidsivating ([13.11.1996](#)) kan det synes som at særregelen bekrefter hovedregelen om muntlighet:

«Lagmannsretten bemerker: Straffeprosessloven [§ 412](#) annet ledd, som gir herredsretten en kontrollfunksjon med hensyn til om vilkårene for å reise privat straffesak er oppfylt, gjelder direkte på det aller første stadiet av saksforberedelsen; før stevningen er forkynt for motparten. Her hadde saken passert dette stadiet, og da skulle det vært bekræftet et rettsmøte til muntlig saksforberedelse, jf [§ 412](#) tredje ledd tredje punktum. Det var derfor en saksbehandlingsfeil fra herredsrettens side at den, etter at stevningen var forkynt, tok stilling til avvisningsspørsmålet uten at det var gitt anledning til å forhandle om dette i et slikt rettsmøte.»⁴⁹

⁴⁶ I offentlige straffesaker er strpl. [§ 272](#) (1)(a) og [Rt. 2012 s. 642](#) til hinder for dette.

⁴⁷ Jf. [Rt. 2012 s. 642](#) premiss 26.

⁴⁸ Jf. [Rt. 2012 s. 642](#) premiss 27.

⁴⁹ Se [LE 1996 647](#).

Det må bemerkes at denne avgjørelsen ikke kan regnes som prejudikat. En avgjørelse som derimot må regnes som prejudikat, er [Rt. 1993 s. 667](#). Der uttales det «*at det må bero på en konkret vurdering om det skal holdes saksforberedelsesmøte etter straffeprosessloven § 412 før det treffes beslutning om sikkerhetsstillelse etter straffeprosessloven § 413.*»⁵⁰ Dette er i samsvar med konklusjonen min i det forrige avsnittet om at muntlighet må bero på tolkning av den aktuelle prosessforutsetning.

I og med at strpl. [§ 412](#) (3) er en spesialbestemmelse går den foran [§ 272](#) ved motstrid.⁵¹ Konklusjonen etter dette er at avgjørelsen om det skal holdes rettsmøte under saksforberedelsen beror på en konkret vurdering ikke bare av prosessforutsetningen og problemet men også av den aktuelle saken.

4.2.3 Muntlighet under hovedforhandlingen

«Hovedforhandlingen er muntlig.» jf. strpl. [§ 278](#) (1) 1.pkt.

I motsetning til strpl. [§ 272](#) som er en del av kap. 21, gjelder [§ 278](#) og de andre bestemmelsene om hovedforhandlingen i [kap. 22](#), private straffesaker. Dette er fordi [kapittel 28](#) om private straffesaker ikke har særregler for hovedforhandlingen. [Kapittel 28](#) inneholder mest saksbehandlingsregler for private straffesaker frem til hovedforhandling og etter hovedforhandling.

Et annet viktig poeng angående prosessen som kan nevnes, er at avgjørelser om saksbehandlingen er en beslutning som kan påklages.⁵² Dette fremgår bl.a. av de siterte avgjørelsene i forrige avsnitt. Viser forøvrig til prinsippet at saksbehandlingsfeil kan påklages og medføre opphevelse av avgjørelsen så fremt «*feilen kan ha innvirket*» på resultatet.⁵³

4.3 Veiledningsplikten og dens følger

I dette avsnittet er problemstillingen hvordan veiledningsplikten og tilstøtende regler har betydning for avvisningsspørsmålet i private straffesaker.

Under punkt 4.2 ble det sitert fra en avgjørelse fra [Eidsivating i 1996](#) som viste at retten har veiledningsplikt. Lovmessig er domstolens veiledningsplikt i private straffesaker slått fast i strpl. [§ 409](#) (1) 3.pkt.:

⁵⁰ Se [Rt. 1993 s. 667](#) side 667-668.

⁵¹ Jf. lex-specialis-prinsippet.

⁵² Det følger forutsetningsvis av strpl. [§ 385](#) (3).

⁵³ Jf. strpl. [§ 343](#), jf. [§ 385](#) (3).

«Under sakens gang bør retten gi partene den [veiledning](#) som trengs for å forebygge eller rette feil og forsømmelser i rettergangen.»

I offentlige straffesaker kan denne plikten komme fra to bestemmelser i straffeprosessloven; strpl. [§ 285](#) (2) som pålegger retten å «*innrømme den nødvendige utsettelse*» og strpl. [§ 294](#) som pålegger retten å «*våke over at saken blir fullstendig opplyst*». Disse to bestemmelsene gjelder også i private straffesaker.⁵⁴ Domstolenes [veiledningsplikt](#) kan sammenliknes med forvaltningens veiledningsplikt, jf. fvl. [§ 11](#).

I rettspraksis er det en dom som er gjengitt i [RG 2003 s. 1134](#) som er representativ for [veiledningsplikten](#) i private straffesaker. I denne saken hadde saksøker fått en frist til å rette mangler ved stevningen i medhold av strpl. [§ 409](#) (1) 3.pkt. Noen av manglene ble rettet innen fristens utløp men ikke alle. Dermed ble saken avvist av tingretten. Dette mente Borgarting lagmannsrett var feil fordi saksøker hadde skrevet til tingretten etter at han hadde rettet stevningen og spurt om stevningen nå formelt var «*helt i orden*», og bedt om tilbakemelding «*dersom det fortsatt er mangler...*». Tingretten skulle derfor ha gitt saksøker en ytterligere frist for retting av stevningen, jf. nedenfor om tidsfrist for retting.

4.3.1 Rettens plikt til å gjøre oppmerksom på mangler

Regelen om retting av mangler ved stevningen kan sies å være en følge av [veiledningsplikten](#). Domstolen kan ikke avvise en stevning hvor de relative prosessforutsetningene ikke er oppfylt uten at saksøker er blitt gjort oppmerksom på manglene. Hvor det er mangler ved de absolutte prosessforutsetningene er situasjonen en annen. Slike mangler kan ikke rettes. Det presiseres at retten er pliktig til å informere om konsekvensene av å unnlate å rette manglene, jf. kjennelsen gjengitt i [LB 2013 104034](#):

I denne saken var det opplyst til parten at manglende etterkommelse av provokasjonen, ville medføre «*fravær i saken*». Men det ble ikke gitt en definisjon av begrepet «fravær» eller gitt informasjon om hvilke konsekvenser «fravær» ville ha. Borgarting lagmannsrett opphevet derfor tingrettens kjennelse.

Selv om dette handlet om en sivil sak gjelder også [veiledningsplikten](#) i private straffesaker, jf. strpl. [§ 409](#) (1) 3.pkt. Regelen om retting av mangler er notifisert i strpl. [§ 412](#) (2) 1. pkt.

4.3.2 Tidsfristene

Videre fremgår det av straffeprosessloven [§ 412](#) (2) 2.pkt at det skal settes en tidsfrist for retting av mangler og at saken skal avvises dersom mangelen ikke rettes innen fristen: «*Blir*

⁵⁴ Jf. strpl. [§ 409](#) (1) 1.pkt. som bestemmer at [kapittel 22](#) som disse paragrafene går under, også gjelder i private straffesaker.

mangelen ikke rettet innen en frist som retten fastsetter, avvises saken.».⁵⁵ Men som nevnt over under punktet om [veiledningsplikten](#) må mislykket forsøk på retting kompletteres med orientering fra rettens side om at stevningen fremdeles er mangelfull, jf. [RG 2003 s. 1134](#). Det må også settes en ny tidsfrist.

Tidsfristene kan fornyes opptil flere ganger dersom saksøker har behov for lengre tid til å rette mangelen. Som eksempel viser jeg til [Rt. 2007 s. 828](#) hvor fristen for å opplyse om de saksøkte navn ble «*forlenget flere ganger*».⁵⁶ Oversittes fristene avvises saken.

Prosesshandlingene kan som utgangspunkt ikke foretas etter at fristene er oversittet, jf. domstoloven [§ 152](#) første ledd: «*Hvis en prosesshandling ikke blir foretatt på den tid eller innenfor den frist, som er fastsatt, kan den ikke foretas senere, såfremt ikke annet er bestemt ved lov.*» I sivile saker kan det til en stor grad gis såkalt oppfriskning ved fristforsømmelser.⁵⁷ I følge rettspraksis og forarbeidene gjelder denne regelen ikke i private straffesaker.⁵⁸

«Det bemerkes at de frister som er satt for fornærmedes adgang til å reise privat straffesak er absolutte. Det er ikke adgang til å godta et søksmål som er reist etter fristens utløp selv om oversittelsen ikke kan legges fornærmede til last.»⁵⁹

⁵⁵ Jf. strpl. [§ 412](#) (2) 2.pkt.

⁵⁶ Jf. [Rt. 2007 s. 828](#), premiss 4 i.f.

⁵⁷ Jf. Hov side 736.

⁵⁸ Jf. [Rt. 1996 s. 460](#), side 461.

⁵⁹ Strpl.kom. innst. 1969 [side 348](#).

5 **Prosessforutsetningene som har betydning for om private straffesaker må avvises eller ikke**

Årsaken til at prosessforutsetninger har relevans for avvisningsspørsmålet er at saken må avvises dersom forutsetningene ikke er oppfylt.

Problemstillingen her er hvilke prosessforutsetninger som er spesielle for private straffesaker og hvordan de anvendes i praksis.

I besvarelsen av første del av denne problemstillingen må jeg ta hensyn til det jeg nevnte innledningsvis om at denne avhandlingen forhåpentligvis kan bli brukt som en veiledning for advokater og dommere for å sette seg inn i et relativt ukjent emne. Da er det ikke nødvendig å gjenta det som er kjent fra offentlige straffesaker og sivile saker. De prosessforutsetningene jeg anser for å ha relevans i denne sammenheng kategoriserer jeg i tre grupper. Prosessforutsetninger som er felles for begge typene private straffesaker (5.1) og prosessforutsetninger som er spesiell for hver av disse; [ubetingede private saker](#) (5.2) og [betingede subsidiære private saker](#) (5.3). Under den første gruppen kommer spørsmålet om fornærmede er beskyttet av straffebudet (5.1.1). Den neste prosessforutsetningen er at saksøker er prosessdyktig (5.1.2). Denne er kjent fra sivile saker men omtales her fordi den ofte medfører avvisning av private straffesaker. Kravene til stevningen (5.1.3) er slik som i offentlige straffesaker men de kan medføre utfordringer for private straffesaker og gjennomgås av den grunn ganske kort.

Hvilke prosessforutsetninger som er spesiell for henholdsvis ubetingede og betingede subsidiære private straffesaker kommer jeg tilbake under avsnittene til disse sakene, punkt 5.2 og 5.3.

5.1 **Prosessforutsetning som er felles for begge typer private straffesaker**

Jeg tar først for meg tre prosessforutsetninger som er felles for begge typene private straffesaker. Alle tre prosessforutsetninger må være til stede på stevningstidspunktet.

5.1.1 **Fornærmede må være underlagt straffebudets beskyttelse**

En av de spesielle prosessforutsetningene er kravet om at fornærmede må være underlagt straffebudets beskyttelse.⁶⁰ Med straffebudet mener jeg det eller de straffebud som [gjerningspersonen](#) kan anklages og straffes for i en privat straffesak og som saksøker har anvendt i stevningen, jf. strpl. [§ 252](#) (1) nr. 3. Hvis fornærmede ikke er beskyttet av det angitte straffebudet er spørsmålet om saksøker skal gis mulighet til å rette på feilen.⁶¹ Dette har jeg behandlet under kapittel 4 om prosessen og saksbehandlingen (4.3.1) Rettens plikt til å gjøre opp-

⁶⁰ Jf. NOU 1983:57 [side 80](#) mv.

⁶¹ Jf. strpl. [§ 412](#) (2).

merksom på mangler. Et spørsmål som har nær sammenheng med dette er om retten har plikt til å kontrollere subsumsjonen, om det finnes andre straffebud som saksøker kan dømmes etter. Dette kommer jeg tilbake til i forbindelse med drøfting av det rettslige grunnlag (5.1.3.3).

Her skal vi undersøke hva som er bakgrunnen for kravet om at straffebudet må beskytte fornærmede og hvordan dette er kommet til uttrykk i rettspraksis og juridisk teori.

Da vi drøftet anklageprinsippet ovenfor fant vi at domstolen etter straffeprosessloven bare trer i virksomhet etter en påtaleberettiget.⁶² Fornærmedes påtalerett er hjemlet i strpl. [§ 80](#): «*Følgning av straffbare handlinger ved fornærmede kan skje etter reglene i [kap 28](#).*»

Hvem som har påtalerett fremgår best av rettspraksis. Den første rettsavgjørelsen om dette er fra 1911. Høyesterett uttalte seg da i følgende ordelag om saken:

«Ved spørsmålet om, hvem der har påtalerett, må det være avgjørende hvilket rettsgode vedkommende straffebud har villet beskytte, og [§ 325](#) (4) sikter klarlig udelukkende til å beskytte det offentlige eller tjenestens tarv.» Jf. [Rt. 1911 s. 637](#), side 638.

Denne rettsavgjørelsen er det siden blitt henvist til i alle saker hvor spørsmålet er om straffebudet saksøker har anvendt (i stevningen) beskytter private interesser eller offentlige interesser. Lovgiver har ikke respondert på rettspraksis og domstolene har ikke endret praksis. I juridisk litteratur om straffeprosess beskrives dette emnet under overskriften «[interesseteorien](#)».⁶³ Det betyr kort og enkelt at det skal foretas en vurdering av hvilken interesse straffebudet beskytter. Enten beskytter straffebudet offentlige interesser eller så beskytter det private interesser. Hvis det siste er tilfellet kan saken ikke avvises.

Men selv om straffebudet beskytter offentlige interesser kan budet i spesielle tilfeller også beskytte private interesser. Slik var det for enkelte straffebud i straffeloven 1902, som f.eks. [§ 123](#). Etter denne bestemmelsen kunne «*den som hevder å være krenket ved en tjenestehandling eller en unnlatelse fra en offentlig tjenstemanns side*» være beskyttet av straffebudet.⁶⁴ Bakgrunnen for Høyesteretts konklusjon var følgende:

«al den stund loven setter straff for å krenke en sådan rett, må den fornærmede også kunne påtale krenkelsen. At alene det offentlige skulle kunne opptre likeoverfor tjenstemannen har ikke hjemmel i den nevnte lovparagraf».⁶⁵

⁶² Jf. [strpl. § 63](#): «Domstolene trer bare i virksomhet etter begjæring av en påtaleberettiget...»

⁶³ Se bl.a. Hov, Jo: Interesseteorien i straffeprosessen. [FEST-1982-ja-453](#).

⁶⁴ Se [Rt. 1995 s. 143](#), side 144.

⁶⁵ I.c., jf. [Rt. 1911 s. 637](#), side 638.

Handlinger som ble rammet av strl. 1902 [§ 123](#) kan nå rammes av straffeloven §§ [171](#) til [173](#) om tjenestefeil og myndighetsmisbruk. Men om disse straffebudene som beskytter offentlige interesser også beskytter fornærmede i enkelte tilfeller er uvisst. Det avgjørende er om det foreligger et spesielt tilfelle hvor saksøkers interesse er rammet direkte, på en slik måte at han/hun må anses som fornærmet etter straffebudet.⁶⁶ Dette har høyesterett gitt uttrykk for i [Rt. 1995 s. 143](#). I den samme kjennelsen ble det uttrykt at det skal foretas en konkret vurdering av hvert enkelt tilfelle. Dersom det ikke foretas en konkret vurdering kan en eventuell avvisningskjennelse være ugyldig:

«Lagmannsretten har ikke foretatt en slik vurdering, og kjæremålsutvalget finner derfor at lagmannsrettens kjennelse må oppheves. Kjennelsen er enstemmig.»⁶⁷

Konklusjonen etter dette er at det for straffebud som ligger på grensen bør foretas en konkret vurdering av om straffebudet beskytter fornærmedes interesser i det spesielle tilfellet, selv om straffebudet beskytter offentlige interesser i utgangspunktet.

5.1.2 Saksøker må være prosessdyktig

Spørsmålet er hva som begrunner avvisning pga. prosessudyktighet.

Er saksøker prosessudyktig må saken avvises. Det er ingen mulighet for å avhjelpe eller reparere på udyktigheten i saken. I utgangspunktet forutsettes det at saksøker er prosessdyktig.⁶⁸ Det må derfor noe særskilt til for at saksøker skal kunne anses for å være prosessudyktig. Tvisteloven [§ 2-2](#) (5) setter ord på rettstilstanden⁶⁹:

«Saken kan avvises dersom den utvilsomt ikke kan ha et fornuftig formål og er anlagt av en person som misbruker rettsapparatet ved gjentatte ganger å ha anlagt slike saker.»

Formelt sett gjelder ikke tvl. [§ 2-2](#) (5) direkte i private straffesaker. Straffeprosessloven [§ 409](#) (2) er den egentlige hjemmelen.⁷⁰ Men ser vi på rettspraksis og årsaken til avvisning av private straffesaker det langt lettere å anvende ordene i tvl. [§ 2-2](#) (5) som en beskrivelse av avvis-

⁶⁶ Jf. [Rt. 1995 s. 143](#), side 144.

⁶⁷ Jf. [Rt. 1995 s. 143](#) i.f.

⁶⁸ Jf. tvl. [§ 2-2](#) (2) 1.pkt: «Myndige personer er prosessdyktige om ikke annet følger av paragrafen her.»

⁶⁹ Dette vil jeg bevise nedenfor.

⁷⁰ «Er fornærmede under 18 år,³ helt eller delvis fratatt den rettslige handleevnen,⁴ antas å være i en tilstand som nevnt i straffeloven⁵ [§ 20](#) første ledd bokstav b til d, eller er han død, gjelder reglene i [§ 93](#) g.»

ningsgrunnen.⁷¹ Det kan nevnes at den gamle straffeprosessloven viste til reglene om prosessdyktighet i tvistemålsloven.⁷²

Saksøker i [Rt. 1995 s. 1113](#) hadde anlagt en rekke saker for domstolene og den aktuelle private straffesaken var kommet i stand fordi han var misfornøyd med saksbehandlingen til den konstituerte lensmannen og namsmannen i Asker. I [Rt. 1997 s. 726](#) ble det slått fast at den samme saksøker var prosessdyktig i en tvist med tidligere ektefelle om sameiet. Det antas at denne saken hadde «*et fornuftig formål*».⁷³ I [Rt. 1997 s. 1716](#) ble den samme saksøker igjen erklært for prosessudyktig i en privat straffesak mot lensmannen. Som begrunnelse ble det vist til de to tidligere avgjørelsene i Høyesterett ([Rt. 1995 s. 113](#) og [Rt. 1997 s. 726](#)).

I saken gjengitt i [Rt. 2000 s. 1379](#) kunne ikke saksøker «*konkretisere sine påstander på en måte som [gav] noen fornuftig mening. Hans prosesskrift og øvrige brev [ble] ansett å vise en klar virkelighetsbrist.*»⁷⁴ Saksøker ble dermed erklært for prosessudyktig i denne sivile saken.

En saksøker som var misfornøyd med utfallet av en arbeidsrettssak reagerte med politianmeldelse og privat straffesak. Alle de som var ansvarlig for at han tapte saker ble forfulgt med ulike rettsmidler. Virkningen av dette var at saksøker ble erklært for prosessudyktig i den private straffesaken som [Rt. 2011 s. 818](#) handlet om. På liknende måte ble en kvinne som hadde levert 36 anmeldelser til politiet, 16 klager til Tilsynsutvalget for dommere og 9 private straffesaker, erklært for prosessudyktig i [Rt. 2011 s. 826](#).

Etter dette er det klart at det kun er saksøker i saken som er gjengitt i [Rt. 2000 s. 1379](#) som faller inn under ordlyden i strpl. [§ 409](#) (2). Dette var imidlertid en sivil sak. Konklusjonen er at tvl. [§ 2-2](#) (5) beskriver hva som begrunner prosessudyktighet i private straffesaker.

5.1.3 Krav til stevningen

Det fremgikk av avsnittet om prosessen og saksbehandlingen ved avvisning (4.1.1) at det første tidspunktet en sak kan avvises på er i forbindelse med saksanlegget dersom stevningen ikke oppfyller prosessforutsetningene. I dette avsnittet skal jeg gjennomgå de innholdsmessige krav til stevningen punkt for punkt. Når det gjelder prosessuelle spørsmål i forhold til stevningen viser jeg til punkt 4.1.1. Her i innledningen vil jeg spørre etter hva som er hjemmelen for at det kan stilles innholdsmessige krav til stevningen og hva årsaken til kravene er.

⁷¹ [Rt. 1995 s. 1113](#), [Rt. 1997 s. 726](#), [Rt. 1997 s. 1716](#), [Rt. 2000 s. 1379](#), [Rt. 2011 s. 818](#) og [Rt. 2011 s. 826](#).

⁷² Se Bjerke og Keiserud s. 1277, jf. strpl. 1887 § 423 (3).

⁷³ Jf. tvl. [§ 2-2](#) (5).

⁷⁴ [Rt. 2000 s. 1379](#) side 1381.

Straffeprosessloven [§ 412](#) (1) 2.pkt bestemmer at stevningen «skal inneholde det som er bestemt om tiltalebeslutningen i [§ 252](#) første og tredje ledd.»⁷⁵ Innholdet i strpl. [§ 252](#) (1) og (3) kommer jeg straks tilbake til.

Årsaken til stevningen må oppfylle bestemte krav er i tvisteloven formulert slik:

«Stevningen skal gi grunnlag for en forsvarlig behandling av saken for partene og retten. Krav, påstand samt faktisk og rettslig begrunnelse skal være slik angitt at saksøkte kan ta stilling til kravene og forberede saken. Saksøkerens argumentasjon skal ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å ivareta disse hensyn. Stevningen skal gi retten grunnlag for å vurdere sin domsmyndighet og gi de nødvendige opplysninger for å få den forkynt og for å få kontaktet partene.»⁷⁶

Det kan stilles spørsmålsteget ved om [tvistelovens](#) begrunnelse kan anvendes på private straffesaker. Det mener jeg faller ganske naturlig. [Tvistelovens](#) krav til stevning er ganske lik kravene i strpl. [§ 252](#) (1) og (3).⁷⁷ Jeg finner kun grunn til å nevne én ting som kan vektlegges mer i straffeprosessen. Det er hensynet til saksøktes forsvar.⁷⁸ En annen sak er at det i straffesaker ikke er krav om at det er nedlagt påstander slik det kreves i tvl. [§ 9-2](#) (2) (c), bortsett fra sivile krav.⁷⁹ Dette kommer jeg nærmere inn på nedenfor. Konklusjonen etter dette er at begrunnelsen for at stevningen skal inneholde visse krav som er gitt i [tvisteloven](#) er svært anvendelig på private straffesaker.

5.1.3.1 «betegnelse av domstol», jf. strpl. § 252 (1) nr. 1

Det jeg ønsker å undersøke her er om regelen om gjerningsstedets verneting kan fravikes. Saken skal være reist i den rettskrets som den straffbare handling er foretatt, i følge hovedregelen i strpl. [§ 10](#). Dette betyr at det bør gis en konkret stedsangivelse for handlingen slik at retten kan kontrollere at saken er innkommet til riktig verneting. Se om stedsangivelse i strpl. [§ 252](#) (1) nr. 4 nedenfor.

Kontroll av oppgitt verneting kan ikke gjøres uten at det først avgjøres hvor den straffbare handling er foretatt. Et eksempel som viser dette er en sak som ble innstevnet for Oslo tingrett.⁸⁰ Det var ikke foretatt noen angivelse av stedet hvor forbrytelsen var begått. Tingretten kom på samme måte som Borgarting lagmannsrett til at forbrytelsen mest sannsynlig var ut-

⁷⁵ Se tvl. [§ 9-2](#) (2) (a) til (g).

⁷⁶ Tv. [§ 9-2](#) (3).

⁷⁷ Se tvl. [§ 9-2](#) (2).

⁷⁸ Jf. [EMK art 6](#) (3)(a).

⁷⁹ Jf. punkt 5.1.3.5.

⁸⁰ Se [LB 2008 107316](#).

ført der de saksøkte var bosatt. Det var intet som tydet på at forbrytelsen var skjedd i Oslo. Av den grunn var saken reist ved feil vernetting. Spørsmålet var dermed om noen av unntaksreglene kom til anvendelse.

I sivile saker er hovedregelen at sak som er anlagt ved feil domstol skal oversendes til riktig domstol.⁸¹ I straffesaker gjøres ikke dette. Men saksøkte kan samtykke til at «*vernetingsreglene fravikes*», jf. strpl. [§ 16](#) 1.pkt. I den nevnte saken som endte i Borgarting lagmannsrett mente de saksøkte at Romsdal tingrett var rett vernetting. Vilåret i strpl. [§ 16](#) 1.pkt var dermed ikke oppfylt.

Hovedregelen i strpl. [§ 10](#) om gjerningsstedets vernetting kan også fravikes dersom det ikke vil «*medføre vesentlig ulempe for siktede eller vitner*», jf. strpl. [§ 11](#). I den saken som vi har omhandlet ovenfor kom lagmannsretten etter omfattende drøfting til at vilåret for å benytte strpl. [§ 11](#) ikke var til stede.⁸²

Konklusjonen etter dette er at hvis gjerningsstedet ikke er oppgitt som vernetting kan saken avvises dersom saksøkte ikke samtykker i å fravike hovedregelen eller dersom det antas at forfølgning ved det oppgitte vernetting vil medføre vesentlig ulempe for saksøkte.

5.1.3.2 «*tiltaltes navn og bopel*», jf. strpl. § 252 (1) nr. 2

Her ønsker jeg å drøfte om navnet må være oppgitt ved stevningen og om bopel kan erstattes med arbeidsstedets adresse.

I [tvistelovens](#) parallelle bestemmelse er ordlyden: «*navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger*».⁸³ Bakgrunnen for kravet er identifisering av partene og det behov retten har for å kontakte partene og innkalle dem til eventuell hovedforhandling.

Navnet er helt nødvendig. Viser i den anledning til en privat straffesak ble anlagt ved bruk av initialene NN1 og NN2 fordi identiteten til de to saksøkte ikke var fremskaffet. Retten godtok dette men det ble gitt tidsfrist og flere utsettelse i påvente av at navnene ble fremskaffet.⁸⁴ En årsak til at dette ble godtatt kan være at fristene for å anlegge sak ellers ville utgått.⁸⁵

Når det gjelder adressen er det klart at «*En domstol kan pålegge en klager eller en saksøker å fremskaffe motpartens adresse.*», jf. [domstolloven](#).⁸⁶ Utgangspunktet i [straffeprosessloven](#) er

⁸¹ Hov side 139, jf. tvl. [§ 4-7](#).

⁸² Se [LB 2008 107316](#).

⁸³ Se tvl. [§ 9-2](#) (2) (b).

⁸⁴ Saken er gjengitt i [Rt. 2007 s. 828](#).

⁸⁵ Se mer nedenfor om en-måned- eller tre-måned- Fristen under punkt 5.3.2.

⁸⁶ Jf. domstolloven [§ 163a](#) (3).

hjemmeadressen, jf. ordet «*bopel*». Etter [domstolloven](#) kan arbeidsstedets adresse benyttes istedenfor partens bopel.⁸⁷ Det er akseptert og forutsatt i rettspraksis at arbeidsstedets adresse kan benyttes i private straffesaker når forbrytelsen har skjedd i arbeidet.⁸⁸

5.1.3.3 Rettslig grunnlag, jf. strpl. § 252 (1) nr. 3

I følge strpl. [§ 412](#) (1), jf. [§ 252](#) (1) nr. 3 skal stevningen inneholde «*opplysning om hvilket straffebud som påstås anvendt, med gjengivelse av innholdet så langt det er av betydning i saken.*»

Vi ser av dette at saksøker må angi straffebudet som kan anvendes på det straffbare forholdet. Spørsmålet er om retten har plikt til å kontrollere subsumsjonen før den avviser saken.

Årsaken til spørsmålet er forutsetningen om at menige saksøkere mangler påtalekompetanse og kan komme til å angi feil straffebud e.l. Dette skjedde bl.a. i en sak som er gjengitt i [RG 2001 s. 1451](#). Saksøker hadde anlagt [ubetinget privat straffesak](#) men hadde anvendt et straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3. Spørsmålet lagmannsretten stilte seg var om byretten «*skulle gått inn og vurdert de påberopte forhold ut fra hvilke interesser som i tilfelle måtte anses krenket, og deretter vist til andre straffebestemmelser som eventuelt kunne komme til anvendelse?*»

Lagmannsretten vurderte både straffeprosessloven [§ 38](#) i sammenheng med [§ 294](#) og kom til at var «*feil av byretten ikke å overveie straffebestemmelser som måtte ramme den psykiske krenkelse, herunder straffeloven [§ 390a](#) før den traff sin kjennelse.*»

Slik jeg tolker avgjørelsen var det avgjørende for utfallet at det faktiske grunnlaget var oppgitt. Dette er jeg enig i. Alternativet er at saksøker gis mulighet til å rette på feil og mangler ved det rettslige grunnlaget.⁸⁹ Rettssikkerhetsmessig er det imidlertid uproblematisk at saken blir avvist. Saksøker kan inngi ny stevning med et annet og korrekt rettslig grunnlag.

Det er imidlertid ikke tvilsomt at retten har plikt til å kontrollere subsumsjonen før den avviser saken. Når det gjelder problemstillinger om det rettslige grunnlag som ikke har sammenheng med avvisningsspørsmålet faller det utenfor oppgavens tema.

5.1.3.4 Faktisk grunnlag, jf. strpl. § 252 (1) nr. 4

Først vil jeg undersøke hva som er hensynene bak kravet om faktisk grunnlag før jeg går over til å undersøke om saken kan avvises dersom faktum ikke er tilstrekkelig individualisert.

⁸⁷ Se domstolloven [§ 168](#).

⁸⁸ Se [Rt. 2007 s. 828](#) og [HR 1995 2064 S.](#)

⁸⁹ Jf. strpl. [§ 412](#) (2) og [§ 409](#) (1) 3.pkt, jf. punkt 4.3.1 og 4.3.2.

Viser til at stevningen skal inneholde «en kort, men så vidt mulig nøyaktig beskrivelse av det forhold tiltalen gjelder, med opplysning om tid og sted», jf. strpl. [§ 252](#) (1) nr. 4 Dette tilsva-
rer tvistelovens krav om faktisk og rettslig begrunnelse for kravet.⁹⁰ Ikke bare hensynet til
forberedelsen av saksøktes forsvar begrunner disse bestemmelsene men også kontrollhen-
syn.⁹¹ Faktumbeskrivelsen skal «gi retten grunnlag for å kontrollere [saksøkers] lovanvendel-
se.»⁹²

Kravet som strpl. [§ 252](#) (1) nr. 4 stiller til det faktiske grunnlaget er et krav om individualise-
ring. Det straffbare forholdet må være tilstrekkelig individualisert i stevningen. Dette forhind-
rer ikke at det faktiske grunnlaget som er oppgitt i stevningen kan suppleres med bevisoppga-
ven og innholdet i de forklaringer som saksøkte påberoper.⁹³

For å eksemplifisere dette noe gjengir jeg kort et par kjennelser fra Høyesterett hvor det har
vært tvist om individualiseringskravet i strpl. [§ 252](#) (1) nr. 4 har vært oppfylt.

I [HR 1990 1965 S](#) hevdet saksøker at «*Stevningen sammen med de to infamerende brev, ved-
lagt stevningen som bilag, gir en fullt tilstrekkelig identifikasjon og avgrensning av straffe-
kravets grunnlag m.v.*» Høyesterett presiserte i fortsettelsen at det er mulig å supplere beskri-
velsen av det faktiske grunnlag med henvisning til vedlegg, men problemet var at det straffba-
re forhold ikke var avgrenset på noen måte i vedleggene.⁹⁴

I [Rt. 1992 s. 1537](#) påstod saksøkte at stevningen ikke inneholdt «*en tilstrekkelig nøyaktig be-
skrivelse av det forholdet saken gjelder*». I motsetning til forrige sak var domstolene her enige
i at saksøker hadde presisert de straffbare utsagnene i tilstrekkelig grad:

«I artikkelen er de aktuelle avsnitt nøye avmerket og stevningen gir detaljert rede for de
enkelte avsnitts angivelige straffbarhet. Lagmannsretten er enig med byretten i at dette
med tilstrekkelig presisjon angir de påståtte straffbare utsagn.»

Saken gjengitt i [HR 1990 1965 S](#) ble avvist. Konklusjonen etter dette er at saker kan avvises
dersom faktum ikke er tilstrekkelig individualisert.

5.1.3.5 Påstandene, jf. strpl. § 252 (3)

Kan manglende påstander medføre avvisning av privat straffesak.

⁹⁰ Se tvl. [§ 9-2](#) (2) (d).

⁹¹ Ad forberedelsen av saksøktes forsvar se [EMK art 6](#) (3)(a) og [SP art 14](#) (3)(a).

⁹² Jf. [Rt. 2001 s. 38](#) side 41.

⁹³ Se [Rt. 2008 s. 118](#), premiss 17 (jf. Mattoccia mot Italia, 25.07.2000).

⁹⁴ Jf. [HR 1990 1965 S](#), se femte siste avsnitt.

I sivile saker skal påstandene alltid oppgis i stevningen.⁹⁵ Straffeprosessloven [§ 252](#) krever ikke at påstand om straff skal oppgis. Dette fremgår av at strpl. [§ 252](#) (3) kun krever at «andre krav enn straff» skal oppgis i stevningen. Det betyr at det er svært viktig at sivile krav om erstatning og oppreisning mv. oppgis dersom dette skal kunne gjøres gjeldende mot saksøkte. Juridisk teori og rettspraksis bekrefter for øvrig at påstander ikke er et krav.⁹⁶ En privat straffesak kan dermed ikke avvises pga. manglende påstander.

5.1.3.6 Bevisoppgaven

Det fremgår ikke uttrykkelig av straffeprosessloven [§ 252](#) slik som av tvisteloven [§ 9-2](#) (2) (e) at det må oppgis bevisoppgave over de bevis som ønskes ført i saken. Det fremgår derimot indirekte av straffeprosessloven.⁹⁷ Dette er grunnen til at bevisoppgaven er et eget dokument i tillegg til tiltalen i offentlige straffesaker. I sivile saker er kravet derimot at bevisene oppgis i stevningen.⁹⁸ Dette er også vanlig i private straffesaker.

Spørsmålet er om det er feil av domstolen å kreve at saksøker i en privat straffesak må oppgi bevisoppgave. Dette var det spørsmål om i saken som er gjengitt i [Rt. 1997 s. 1143](#). Domstolen påla saksøker å utferdige en egen bevisoppgave men saksøker hevdet at «*dette kan ikke kreves i en privat straffesak*».⁹⁹ Han viste til at bevisene og vitnene han ønsket å føre var «*oppgitt på side to i stevningen... og at det senere er oppgitt ett vitne*».¹⁰⁰ Høyesterett kunne ikke se at det var feil lovtolkning å avvise saken.¹⁰¹

Personlig tror jeg ikke saken ville blitt avvist dersom saksøker hadde benyttet seg av muligheten til muntlige prosesshandlinger. Rettstilstanden er imidlertid avklart med [Rt. 1997 s. 1143](#). Det kan kreves bevisoppgave i private straffesaker og saken kan avvises dersom pålegget ikke etterkommes, jf. strpl. [§ 419](#) (3) i.f.

5.2 Ubetingede private saker, jf. strpl. § 402 nr. 2

For [ubetingede private straffesaker](#) gjelder to spesielle prosessforutsetninger. Den ene er seks-måneders-fristen for saksanleggelsen (5.2.1). Den andre er sikkerhet for sakskostnader (5.2.2). Den første må foreligge ved stevningen. Den andre må foreligge dersom og når retten krever det under saksforberedelsen.

⁹⁵ Se tvl. [§ 9-2](#) (2) (c).

⁹⁶ Jf. Bjerke og Keiserud side 918 og [LE 1992 2175](#).

⁹⁷ Se strpl. [§ 262](#) (1) 1.pkt og flere andre paragrafer i [kap. 21](#).

⁹⁸ Jf. tvl. [§ 9-2](#) (2) (e).

⁹⁹ Se [Rt. 1997 s. 1143](#), side 1143.

¹⁰⁰ L.c.

¹⁰¹ Se [Rt. 1997 s. 1143](#), side 1144 om avvising etter strpl. [§ 419](#) (3) 2.pkt.

5.2.1 Seksmånedersfristen – strpl. § 403 (1).

Stevningen må være kommet inn til retten senest seks måneder etter at saksøker fikk kunnskap om forbrytelsen, når saksøker anvender et straffebud på handlingen som ikke hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3. Seksmånedersfristen fremgår nå direkte av ordlyden i strpl. [§ 403](#) (1). Tidligere var det en henvisning til straffeloven 1902 [§ 80](#). Det er grunnen til at forarbeidene fra 1969 nevner [§ 80](#):

«Første ledd gir hovedregelen om at sak må reises innen de frister som er nevnt i strl. [§ 80](#), det vil si innen 6 måneder etter at den påtaleberettigede er kommet til kunnskap om den straffbare handling og om «hvem som har foretatt den», jfr. komiteens utkast til endring av strl. [§ 80](#).»¹⁰²

Høyesterett uttrykker omtrent det samme i kjennelsen som er gjengitt i [Rt. 1996 s. 460](#):

«Det følger av straffeprosessloven [§ 403](#) at privat straffesak må reises innen de frister som er angitt i straffeloven [§ 80](#), det vil si innen seks måneder etter at fornærmede er kommet til kunnskap om den straffbare handling og hvem som har foretatt den. Hvis begjæring om offentlig påtale er fremsatt innen fristen, og offentlig straffesak ikke blir reist, må stevning inngis senest en måned etter at fornærmede har fått melding om påtalemyndighetens beslutning.» ([Rt. 1996 s. 460](#), side 461)

Det fremgår uttrykkelig av strpl. [§ 403](#) (1) at seksmånedersfristen kun gjelder ubetingede private straffesaker i og med at det henvises til strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 og ikke til [nr. 3](#).

En aktuell spørsmålsstilling er om seksmånedersfristen er eksklusiv eller inklusiv enmånedersfristen dersom saksøker anmelder forbrytelsen eller begjærer om offentlig påtale.

Bakgrunnen for spørsmålet er regelen om at saker etter strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3 må stevnes for retten innen en måned etter at saksøker har fått skriftlig melding fra påtalemyndigheten om at saken er henlagt - uten melding er fristen tre måneder.¹⁰³ Hvis situasjonen er slik at fornærmede begjærer om offentlig påtale f.eks. etter fem og en halv måned, får vi en konflikt mellom seksmånedersregelen og henleggesregelen på en- eller tre måneder.

Straffeprosessloven [§ 403](#) (2) uttaler seg på følgende måte om problemet:

«Er begjæring om offentlig påtale i sak som nevnt i [§ 402](#) første ledd nr. 2 fremsatt innen den nevnte frist, og påtalemyndigheten beslutter ikke å reise påtale, er det tidsnok å reise sak ved å inngi stevning innen en måned etter at fornærmede har fått melding om

¹⁰² Strpl.kom. innst. 1969 [side 348](#). Se også forarbeidene til straffeloven, NOU 1992:23 [side 240](#) i.f.-240.

¹⁰³ Jf. strpl. [§ 405](#) 1.pkt, jf. mer om nedenfor.

påtalemyndighetens beslutning. For den som ikke har fått noen melding, er fristen tre måneder fra påtalemyndighetens beslutning.»

Etter dette er det klart at fristen på en – eller tre måneder – kommer i tillegg til seks-månedersfristen.

Men hva med den motsatte situasjonen, hvis enmånedsfristen (eller tremånedersfristen) utgår før seksmånedersfristen utgår?

Juridisk litteratur har behandlet dette problemet:

«Har fornærmede begjært offentlig påtale, kan det hende at en-månedsfristen etter [§ 403](#), 2.ledd er utløpt før 6-månedersfristen for saksanlegg etter [§ 403](#), 1.ledd. I så fall har fornærmede sin søksmålsrett i behold til 6-månedersfristen er utløpt. Bestemmelsene i [§ 403](#), 2 og 3. ledd gir fornærmede en forlenget frist i forhold til første ledd, og medfører ingen forkortelse av den 6-måneders frist som er hovedregelen.»¹⁰⁴

5.2.2 Sikkerhet for sakskostnader

Dersom vilkårene for å stille sikkerhet for sakskostnader er tilstede må saken avvises dersom sikkerhet ikke stilles innen fristen, jf. strpl. [§ 413](#). Prosessforutsetningen er av stor betydning for avvisningsspørsmålet i [ubetingede private straffesaker](#). Dette er årsaken til at regelen blir behandlet grundig. Jeg vil imidlertid presisere at regelen også gjelder [betingede subsidiære private straffesaker](#). I praksis er det når det ikke er holdt forberedende rettsmøte at [§ 413](#) har vært anvendt på disse. Se mer om dette under kapittel 6.

I følge ordlyden i straffeprosessloven [§ 413](#) kan retten på begjæring fra saksøkte kreve at det stilles sikkerhet for sakskostnader i private straffesaker:

«Etter begjæring av saksøkte kan retten bestemme som vilkår for fremme av saken at saksøkeren skal stille sikkerhet for saksomkostninger som han måtte bli pålagt å betale saksøkte.»

Ved tolkning av dette har domstolene ofte vist til følgende sitat i forarbeidene:

«Forutsetningen bør være at det fremstiller seg som en nærliggende mulighet at saksøkeren vil bli ilagt saksomkostninger som det ikke er dekning for.»¹⁰⁵

¹⁰⁴ Andenæs side 220.

¹⁰⁵ Se strpl.kom. innst. 1969 [side 352](#).

I rettspraksis har man tolket dette som at det stilles to vilkår.¹⁰⁶ Det ene er at det foreligger risiko for at saksøker vil tape saken (5.2.2.1). Det andre er at saksøker ikke har evne og vilje til å betale sakskostnadene (5.2.2.2). Hvis disse to vilkårene for å stille sikkerhet er til stede og saksøker ikke etterkommer begjæringen må saken avvises. Det betyr at sikkerhetsstillelsen er en prosessforutsetning.

Til avslutning velger jeg å drøfte om beløpet som kreves stilt som sikkerhet for sakskostnader, kan splittes i to (5.2.2.3). Dette har stor betydning for om saken skal avvises før eller etter saksforberedende rettsmøte.

5.2.2.1 Kan saksøker tape saken?

Den ene spørsmålet handler om hvor stor sannsynligheten for et mulig tap må være for at vilkåret om dette skal være oppfylt.

I en sak gjengitt i [Rt. 1993 s. 219](#) vurderte retten det slik at uttrykket "*nærliggende mulighet*" i forarbeidene «*krever mer enn sannsynlighetsovervekt for at saksomkostninger blir ilagt*». I den konkrete vurderingen fant retten at den vanskelig kunne si noe om hva resultatet ville bli før «*etter en hovedforhandling med full bevisføring*».¹⁰⁷ Det forelå dermed ikke sannsynlighetsovervekt for at saksøker kunne tape saken.

I en kjennelse fra [1998](#) gir Høyesterett støtte til oppfatningen om at det må foreligge «*mer enn alminnelige sannsynlighetsovervekt*» for at saksøker kan tape saken, for at det skal kunne stilles sikkerhet.¹⁰⁸ Den konkrete vurderingen av sannsynligheten var «*at det ikke er vesentlig mer nærliggende å anta at anken vil være forgjeves enn at den vil føre frem*». Dermed var den nødvendige sannsynlighetsovervekt ikke til stede.

Dersom retten ikke foretar en vurdering av saksøkers mulighet til å tape saken, men kun avviser saken på bakgrunn av negativ betalingsevne/-vilje (eller motsatt), er dette en feil som medfører at avvisningskjennelsen må oppheves, jf. [Rt. 1990 s. 1183](#).

5.2.2.2 Har saksøker evne og vilje til å betale?

Det andre spørsmålet er om saksøker har evne og vilje til å betale motpartens saksomkostninger.

¹⁰⁶ Jf. [Rt. 1990 s. 1183](#), [Rt. 1993 s. 219](#), [Rt. 1995 s. 181](#), [Rt. 1996 s. 113](#) og [Rt. 1998 s. 509](#).

¹⁰⁷ [Rt. 1993 s. 219](#) side 221.

¹⁰⁸ Se [Rt. 1998 s. 509](#), side 510.

Saksøker må både ha evne og vilje til å betale. Det hjelper lite om evnen til å betale er god dersom *viljen* til å betale er dårlig. Det siste var tilfellet i saken som er gjengitt i [LG 1993 274](#). Der konstaterte Gulating lagmannsrett at saksøker hadde gitt uttrykk for overfor Bergen byrett, at han ikke ville betale saksomkostningene til saksøkte. Domstolene vurderte det dermed slik; «*at det i praksis ikke vil være mulig for B å oppnå dekning for saksomkostningene hos A*»¹⁰⁹

Men som jeg nevnte krever rettspraksis at det i tillegg foreligger sannsynlighetsovervekt for at saksøker vil tape saken, for at saken kan avvises. [Lagmannsretten](#) kom til et annet resultat enn byretten etter en omfattende gjennomgang av saken. Etter vel en arbeidsuke avsluttet de med konklusjonen, at saksøkers mulighet til å tape saken ikke var «*så nærliggende at rettens adgang til å kreve slik sikkerhetsstillelse, benyttet med varsomhet gir tilstrekkelig grunn til å kreve slik sikkerhet stillet.*»¹¹⁰

Når det gjelder saksøkers evne til å betale synes ikke rettspraksis om private straffesaker å kreve at saksøker må være både insuffisient og illikvid, slik kravet er ved konkursbegjæringer.¹¹¹ En erkjennelse om å være illikvid er tilstrekkelige i følge Høyesterett:¹¹²

«det er erkjent at han for tiden er illikvid. Kjæremålsutvalget er enig i at dette gir grunn til å pålegge ham sikkerhetsstillelse i medhold av straffeprosessloven [§ 412](#). Etter utvalgets oppfatning kan det ikke tillegges betydning om A, slik det anføres i kjæremålserklæringen, sannsynligvis ikke lenger vil være illikvid dersom han vinner frem med saken.»¹¹³ Jf. [Rt. 1995 s. 181](#) side 184.

Er det flere saksøkere i samme sak må hver av dem vurderes individuelt. I saken gjengitt i [Rt. 1996 s. 113](#) kom retten til at en av de tre saksøkerne ikke behøvde å stille sikkerhet. Hvilke konkrete vurderinger som er gjort fremgår ikke av kjennelsen.

Det kan stilles spørsmål ved om retten har kompetanse til å foreta en helhetsvurdering etter strpl. [§ 413](#).

I saken som er gjengitt i [Rt. 1998 s. 509](#) ble det stilt spørsmålstegn ved om det var feil av lagmannsretten å legge «*vekt på at det dreier seg om relativt alvorlige beskyldninger og at det fremstår som rimelig at saksøker gis anledning til å få saken prøvet på ny ved anke*». Høyesterett

¹⁰⁹ Se [LG 1993 274](#).

¹¹⁰ [L.c.](#)

¹¹¹ Jf. konkursloven [§ 60](#) flg.

¹¹² Sml. konkursloven [§ 62](#) om erkjennelse av insolvens.

¹¹³ Anførselen av [§ 412](#) er antakelig en inkurie. Sikkerhetsstillelse hjemles i [§ 413](#).

terett mente at dette var et relevant moment i helhetsvurderingen som foretas etter strpl. [§ 413](#).¹¹⁴ Jeg tolker imidlertid utsagnet som at lagmannsretten håpet at saksøker vant frem med saken og at det ene vilkåret som kreves for å stille sikkerhet dermed ikke var oppfylt. Avgjørelsen fra [1998](#) gir uansett anledning til at det kan foretas en helhetsvurdering etter strpl. [§ 413](#) uten at den nødvendigvis knyttes til et av de to gjennomgått vilkårene.

5.2.2.3 Kan eventuell sikkerhetsstillelse splittes opp?

Problemstillingen her er om eventuell krav om sikkerhetsstillelse kan splittes opp i to.

Årsaken til dette spørsmålet er en kjennelse om sikkerhetsstillelse i en sivil sak fra Borgarting lagmannsrett [28.januar 2015](#), hvor sikkerhetsbeløpet var delt i to av Oslo tingrett.¹¹⁵ Den første sikkerhetsstillelsen skulle dekke sakskostnadene (til motparten) ved behandling av avvisningsspørsmålet under saksforberedelsen. Beløpet her var på 150 000 kroner. Den andre sikkerhetsstillelsen skulle dekke sakskostnadene ved behandling av saken i hovedforhandling (dersom saken ikke ble avvist). Dette beløpet var på 1, 5 mill. Fristen for å betale det første beløpet var to uker fra kjennelsens dato om sikkerhetsstillelsen (28.01.15), mens fristen for å betale det andre beløpet var to uker etter avgjørelsen av avvisningsspørsmålet.

Selv om dette gjaldt en sivil sak finnes det ikke notifikerte regler om oppdeling av sikkerhetsstillelsen i tvisteloven. Det antas at hjemmelen for oppsplitting ligger i ulovfestet praksis eller reelle hensyn om sikkerhetsstillelse generelt. De hensyn som begrunner slik oppsplitting bør komme til anvendelse på sikkerhetsstillelsen uavhengig av om det gjelder en saksøker i privat straffesak eller om det gjelder en saksøker som ikke har bopel i Norge. Eventuell forskjellsbehandling bør begrunnes.

Rent praktisk vil et krav om sikkerhetsstillelse i privat straffesak være negativt fordi det betyr at retten har vurdert det slik at saksøker mest sannsynlig vil tape saken, jf. punkt 5.2.2.1. Sikkerhetsstillelse i sivile saker og private straffesaker er i så måte vesensforskjellige. I sivile saker er det kun fordi saksøker ikke har bopel i Norge at det kan stilles sikkerhet.¹¹⁶ Men det bør være opp til saksøker å avgjøre om han ønsker å ta risikoen. I utgangspunktet er det en risiko i alle saker at enten saksøker eller saksøkte vinner frem, helt eller delvis. Avvisningsspørsmålet under saksforberedelsen skal dessuten behandles muntlig i motsetning til spørsmålet om sikkerhetsstillelse, og den vurdering som gjøres der om saksøkers mulighet til å tape saken, som behandles skriftlig.

¹¹⁴ [Rt. 1998 s. 509](#) side 510.

¹¹⁵ Se [LB 2014 198252](#).

¹¹⁶ Jf. tvl. [§ 20-11](#) (1).

Dersom retten nekter å splitte opp sikkerhetsstillelsen kan dette tolkes som et forsøk på å forhindre en økonomisk svak part i å få avvisningsspørsmålet behandlet under rettsmøte med partene til stede. Etter dette er konklusjonen at saksøker i private straffesaker bør få mulighet til å betale sikkerhet for motpartens sakskostnader under saksforberedelsen før han kan pålegges å betale sikkerhet for eventuelle sakskostnader til en hovedforsamling som sannsynligvis ikke kommer i stand.

5.3 Betingede subsidiære private saker, jf. strpl. § 402 nr. 3

For [betingede subsidiære private straffesaker](#) har jeg funnet tre prosessforutsetninger som er spesielle for disse og som ikke finnes i andre type saker. Den første krever at fornærmede har begjært offentlig påtale. Den andre krever at saken er anlagt innen en måned etter [henleggelsen](#), eller innen tre måneder hvis saksøker ikke har fått skriftlig melding om [henleggelsen](#). Den tredje krever at det foreligger «fyldestgjørende grunn til privat påtale».¹¹⁷ De to første prosessforutsetningene må foreligge ved stevningen. Den tredje og siste forutsetningen prøves ikke før under saksforberedelsen. Det er mulig den første prosessforutsetningen kan repareres i ettertid. Dette vil jeg drøfte nærmere nedenfor. De to andre er absolutte og medfører avvisning på det tidspunkt forutsetningen mangler.

5.3.1 Begjæring om offentlig påtale

Det er forutsatt i lovgivningen at det er begjært offentlig påtale før det fremmes [betinget subsidiær privat straffesak](#), jf. strpl. § 405 1.pkt:

«Når begjæring om offentlig påtale i sak som nevnt i § 402 første ledd nr. 3 er avslått, må stevning inngis innen de frister som er nevnt i § 403 annet ledd.»

Dette er som regel tilfellet der det er levert en anmeldelse. Men det hender at en anmeldelse er blitt tolket dithen at den ikke inneholder en begjæring om offentlig påtale. I så fall er spørsmålet om fornærmede kan reparere på mangelen.

Spørsmålet er kun relevant når saken henlegges og fornærmede anlegger [betinget subsidiær privat straffesak](#). Dette problemet finner jeg hensiktsmessig å behandle sammen med et liknende problem. Det handler om situasjoner når politiet uoppfordret opptar en etterforskning og saken [henlegges](#) uten at fornærmede har blitt spurt om han/hun begjærer om offentlig påtale.¹¹⁸ Er fornærmede avskåret fra å begjære om offentlig påtale etter at saken er [henlagt](#)?

Juridisk teori uttaler seg i følgende ordelag om saken:

¹¹⁷ Se strpl. § 416 (1).

¹¹⁸ I følge strpl. § 236 1.pkt og påtaleinstruksen § 8-6 (1) skal fornærmede «spørres om han begjærer påtale».

«Det vil heller ikke være noe vilkår for å anlegge slik sak at fornærmede har begjært påtale før påtalemyndigheten traff sin beslutning om å henlegge saken, jf. Andenæs II s. 334-235.»¹¹⁹

Dette kan tolkes som at [påtalebegjæringen](#) kan fremmes i ettertid. Men i følge Andenæs er påtalebegjæring slett ikke nødvendig når saken er [henlagt](#):

«Hvis saken blir henlagt, bør han til tross for ordlyden i § 402 nr. 3 kunne gå til subsidiært privat sak selv om han ikke har fremsatt påtalebegjæring tidligere, og uten at det er nødvendig at han ved nå å begjære påtale forsøker å få påtalemyndigheten til å forandre standpunkt. Dette var ordningen også etter den tidligere lov, som i § 94 brukte uttrykket "nektet å påtale" om påtalemyndighetens avgjørelse».¹²⁰

Hov mener derimot at retten kan spørre «*om fornærmede begjærer offentlig påtale*».¹²¹

Rettsøkonomiske grunner taler for at fornærmede tillates å rette på mangelen. Rettssikkerheten er imidlertid ivaretatt selv om saken avvises. Saksøker kan begjære om offentlig påtale, vente på at påtalemyndigheten nekter å etterkomme begjæringen og deretter anlegge saken på nytt for domstolen. En slik fremgangsmåte strider imot prosessrettens system.

Konklusjonen etter dette er at mangelen kan repareres og at fornærmede ikke er avskåret fra å begjære offentlig påtale etter at saken er [henlagt](#).

5.3.2 Enmåneds- eller tremånedersfrist – strpl. § 405, jf. § 403 (2)

Problemstillingen i dette avsnittet er når fristen begynner å løpe og om fristen er absolutt.

For [betingede subsidiære private saker](#) er det to alternative tidsfrister for å anlegge sak ved retten. Tidsfristene begynner å løpe fra den dagen saken blir [henlagt](#). Fristens lengde er på en måned dersom fornærmede har fått melding om henleggelsen eller på tre måneder dersom fornærmede ikke har fått melding om henleggelsen. Regelen forutsetter at fornærmede ikke alltid får skriftlig melding om [henleggelsen](#). Fristen på tre måneder løper «fra påtalemyndighetens beslutning».¹²² Fristen på en måned løper fra tidspunktet fornærmede mottar «melding om påtalemyndighetens beslutning».¹²³

¹¹⁹ Se Bjerke og Keiserud side 1267.

¹²⁰ Andenæs side 235.

¹²¹ Se Hov side 708.

¹²² Jf. strpl. [§ 403](#) (2) 2.pkt.

¹²³ Jf. strpl. [§ 403](#) (2) 1.pkt.

Det forutsettes at [henleggelsen](#) er besluttet av kompetent påtalemyndighet.¹²⁴ Dersom påtalemyndigheten ikke hadde kompetanse til å foreta beslutningen begynner ikke fristen for å anlegge privat straffesak å løpe før kompetent påtalemyndighet avslår begjæringen om offentlig påtale.¹²⁵ Dette fremgår av strpl. [§ 403](#) (3). [Forarbeidene](#) utdyper dette noe:

«Tredje ledd tar særlig sikte på å løse de spørsmål som oppstår når politiet med hjemmel i påtaleinstruksens [§ 20](#)¹²⁶ har besluttet å henlegge en forbrytelsessak. Den fornærmede vil i dette tilfelle ha en frist på en måned etter meddelelsen om politiets avgjørelse til å bringe saken inn for statsadvokaten, og en ny måned fra meddelelsen om statsadvokatens avgjørelse til å inngi stevning.

Det bemerkes at de frister som er satt for fornærmedes adgang til å reise privat straffesak er absolutte. Det er ikke adgang til å godta et søksmål som er reist etter fristens utløp selv om oversittelsen ikke kan legges fornærmede til last.»¹²⁷

For [henleggelser](#) som er påklaget presiseres det at fristen ikke starter å løpe før klageinstansens beslutning om ikke å omgjøre avgjørelsen faller, jf. [Rt. 2008 s. 617](#).

Det som volder problemer med denne prosessforutsetningen i forhold til private straffesaker, er at fristen oversittes ganske ofte. Spørsmålet er da om det kan gis oppfriskning. Sitatet ovenfor in fine, gir oss svar på dette: *«frister ... er absolutte. Det er ikke adgang til å godta et søksmål som er reist etter fristens utløp...»*

5.3.3 Ikke «fyldestgjørende grunn til privat påtale», jf. strpl. § 416

Ved siden av prosessforutsetningen i strpl. [§ 413](#) er prosessforutsetningen i strpl. [§ 416](#) den mest anvendte hjemmelen for avvisning av private straffesaker. Førstnevnte i forhold til [ubetingede private straffesaker](#). Sistnevnte i forhold til [betingede subsidiære private straffesaker](#). Problemstillingen er om de tre vurderingskriteriene i [2.ledd](#) begrenser den skjønnsmessige vurdering som kan foretas etter 1.ledd.

Strpl. [§ 416](#) (1) lyder som følger:

«Dersom retten etter at rettsmøte under saksforberedelsen er holdt i sak som nevnt i [§ 402](#) første ledd nr. 3, finner at det ikke er fyldestgjørende grunn til privat påtale, skal den avvise saken.»

¹²⁴ Jf. strpl. §§ [65](#), [66](#) og [67](#). Kun den som kan begjære tiltale kan henlegge saken

¹²⁵ Se Bjerke og Keiserud side 1267.

¹²⁶ Nå er det [§ 17-1](#) flg som regulerer henleggelser.

¹²⁷ Jf. strpl.kom. innst. 1969 [side 348](#).

Strpl. [§ 416](#) (2) bestemmer at retten særlig skal legge vekt på følgende tre forhold:

«Ved avgjørelsen skal retten særlig legge vekt på [1] utsikten til at det kan føres bevis for at saksøkte er skyldig, [2] den interesse saksøkeren og det offentlige har i forfølgningen, og [3] den skade saksøkte kan bli påført ved rettergangen selv om han blir frifunnet.»

Det fremgår av [1. ledd](#) at betinget subsidiær privat straffesak skal avvises dersom «*det ikke er fyldestgjørende grunn til privat påtale*». Etter [2. ledd](#) skal «*skal retten særlig legge vekt på*» de tre forholdene (1), (2) og (3). Av disse tre er det det første vurderingsalternativet om bevisene som er den mest anvendte i rettspraksis, jf. nedenfor.

De siterte ordene fra [2. ledd](#) tolker jeg som at det er anledning til å legge vekt på andre forhold. Dersom ordet «*særlig*» hadde vært utelatt ville jeg imidlertid tolket [2. ledd](#) som uttømmende eller som at det var mindre anledning til å legge vekt på andre forhold. Juridisk teori er fattig om dette problemet. Rettspraksis inneholder noen dommer som er publisert på lovdata som kan undersøkes i forhold til problemet:

1. [Rt. 1993 s. 906](#)

I saken som er gjengitt i [Rt. 1993 s. 906](#) ble det lagt til grunn at:

«Denne [[§ 416](#)] gir en videregående adgang til å avvise en subsidiært privat straffesak når retten finner at det ikke er fyldestgjørende grunn til privat tiltale.»

I fortsettelsen gjengir Høyesterett ordrett [§ 416](#) (2) og fortsetter videre med:

«Lagmannsretten har begrunnet sin avgjørelse med at saksøkte etter rettens oppfatning ikke har gjort seg skyldig i noen straffbar handling og at det ikke kan føres bevis for noe annet. Retten har også lagt vekt på den skade saksøkte kan bli påført ved rettergangen selv om han blir frifunnet.

Kjæremålsutvalget kan etter dette ikke se at lagmannsretten har gjort seg skyldig i noen feilaktig tolking av straffeprosessloven [§ 416](#).»¹²⁸

I denne saken konstaterte Høyesterett at det særlig ble lagt vekt på (1) bevisvurderingen og (3) forholdet som var underlagt det tredje vurderingsalternativet etter [2. ledd](#).

2. [Rt. 1999 s. 501](#):

I saken som er gjengitt i [Rt. 1999 s. 501](#) var det også bevisvurderingen som medførte avvisning. Det kunne «*ikke under noen omstendighet fastslås at B har handlet med forsett*.»

Til grunn for denne bevisvurderingen lå det faktum at saksøkte oppfattet to brev som hun mottok fra saksøker «*som truende*». Etter både lagmannsrettens og Høyesterett var det «*for-*

¹²⁸ Jf. [Rt. 1993 s. 906](#).

ståelig at B reagerte med anmeldelse». Denne bevisvurderingen kunne Høyesterett ikke overprøve.

3. [Rt. 2008 s. 672](#):

«Avvisning skal som nevnt skje etter en skjønnsmessig vurdering av ulike forhold og kan inkludere ganske omfattende bevisvurdering.»¹²⁹

Bevisvurderingen kunne Høyesterett ikke overprøve, men når det gjaldt spørsmålet om det var anledning til å ta hensyn til andre forhold enn de som er nevnt i [2.ledd](#) bemerket Høyesterett:

«Det bemerkes at å ta hensyn til barna i denne konflikten, som den ankende part betrakter som en «barnekonflikt», må være et moment som kan komme inn i den skjønnsmessige vurderingen.»¹³⁰

4. [LF 2010 185989](#) (Frostating lagmannsrett)

«Lagmannsretten har vurdert de omfattende anklager som C har fremsatt mot A og B og har i likhet med tingretten kommet til at det ikke er fremkommet forhold som medfører at det er "fyldestgjørende grunn" til privat påtale mot de to, jf. straffeprosessloven [§ 416](#) første ledd, jf. annet ledd.»

Det fremgår av avvisningskjennelsen at lagmannsretten la «*betydelig vekt*» på bevisvurderingen som overordnet påtalemyndighet og Spesialenheten for politisaker hadde gjort. Et annet moment som retten har nevnt og som de av den grunn antas å ha lagt vekt på er at det ikke var «*presisert hvilke straffebestemmelser han mener er overtrådt av de to saksøkte*».

5. [LA 2015 076120](#) (Agder lagmannsrett)

I saken som var til behandling i Agder lagmannsrett ble det ikke bare lagt vekt på bevisene men også på det andre momentet som [2.ledd](#) gir anvisning på:

«Advokat B på sin side kan bli påført en betydelig skade dersom saken fremmes og han blir frikjent. Foruten den tid, de ressurser og det tap av inntekt saken i seg selv vil påføre advokat B, vil omdømmet hans som advokat kunne bli alvorlig skadelidende ved at han må møte som tiltalt i en straffesak. Et betydelig tap av omdømme vil kunne oppstå helt uavhengig av om han frifinnes.»

Av ovenstående kjennelser er det åpenbart at bevisvurderingen har vært avgjørende for om saken skal avvises eller ikke, men det har også har vært lagt vekt på de to andre vurderingsmomentene i [2.ledd](#).

¹²⁹ [Rt. 2008 s. 672](#) premiss 22.

¹³⁰ [Rt. 2008 s. 672](#) premiss 23.

Avgjørelsen som er gjengitt i [Rt. 2008 s. 672](#) viser at det kan legges vekt på andre momenter enn de som er nevnt i [2.ledd](#). Konklusjonen er derfor at [2.ledd](#) ikke begrenser den skjønnsmessige vurderingen som kan foretas etter [1.ledd](#).

5.3.3.1 Prosessen

Dersom saken ikke er avvist i medhold av strpl. [§ 412](#) (2), før stevningen er forkynt for saksøkte, kan den ikke avvises før «etter at rettsmøte under saksforberedelsen er holdt», jf. strpl. [§ 416](#) (1). Viser til behandlingen i kapittel 4 om prosessen og saksbehandlingen og punkt 4.2 som viser at avvisningsspørsmålet skal behandles muntlig i rettsmøte under saksforberedelsen.

5.3.3.2 Ubetingede saker som er blitt feil avvist ved strpl. § 416

Av ordlyden i strpl. [§ 416](#) fremgår det at det kun er saker etter strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3 som [§ 416](#) kan anvendes på. Til tross for ordlyden har det forekommet at strpl. [§ 416](#) er blitt forsøkt anvendt på saker som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Viser til følgende eksempel:

[Rt. 1996 s. 1781](#)

Selv om straffebudet saksøkte hadde brutt hørte inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 anførte saksøker bl.a.:

«Reelle grunner tilsier at straffeprosessloven [§ 416](#) må få anvendelse i de tilfelle påtalemyndigheten har tatt stilling til anklagen, da bestemmelsen nettopp er satt fordi anklagede personer ikke skal måtte tåle det rene kverulanter! som måtte oppstå etter at påtalemyndigheten har foretatt grundige overveielser og avvist anklagene for en realitetsvurdering.»

Dette var Høyesterett ikke enig i. Strpl. [§ 416](#) kommer ikke til anvendelse på straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 ble det slått fast i [Rt. 1996 s. 1781](#).

6 Rettspolitisk drøfting av strpl. § 416 og påtaleunntatelse

I dette kapittelet er det to problemer jeg ønsker å gjøre en rettspolitisk drøftelse av.

Det ene problemet er at [Rt. 1996 s. 1781](#) forhindrer at strpl. [§ 416](#) kan anvendes på ubetingede private straffesaker som har vært anmeldt til påtalemyndigheten. Det andre problemet er at strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 ikke inneholder et forbud mot privat påtale når det er besluttet påtaleunntatelse.

6.1 Påtaleunntatelse

Det rettspolitiske interessante momentet er at påtaleunntatelse i utgangspunktet ikke sperrer for privat påtale av saker som faller inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2, men at det sperrer for [betingede subsidiære private straffesaker](#), jf. strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3. Dette ble nevnt allerede i kapittel 2.4 om opportunitetsprinsippet, punkt 2.4.1 og 2.4.2.

Den mest sannsynlige årsak til at en bestemmelse om påtaleunntatelse ikke er inkludert i strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2, er at fornærmede ubetinget kan påtale forbrytelsen uavhengig av påtalemyndigheten. En tilsvarende bestemmelse som den i [§ 402](#) (1) nr. 3 forhindrer bare at fornærmede er avskåret fra privat straffeforfølgning når påtalemyndigheten er tidlig ute med påtaleunntatelsen. I praksis vil påtalemyndigheten ikke ha mulighet til å beslutte påtaleunntatelse dersom ikke fornærmede gjør dem kjent med forbrytelsen gjennom en anmeldelse.

Dersom påtalemyndigheten begynner en straffeforfølgning, før fornærmede rekker å påtale forholdet, og deretter frafaller saken «*kan fornærmede overta forfølgningen og tre i påtalemyndighetens sted*», jf. strpl. [§ 406](#) (1) 1.pkt. Denne paragrafen burde inneholdt et tredje ledd som forhindrer fornærmede fra å påtale forholdet dersom påtalemyndigheten beslutter påtaleunntatelse.

Hensikten med å nevne dette problemet er kun å gjøre lovgiver og domstol oppmerksom på det paradoksale, at påtaleunntatelse forhindrer privat straffeforfølgning av alvorlige forbrytelser men ikke av mindre alvorlige forbrytelser. Det kan imidlertid være at domstolen kan forhindre slik dobbeltforfølgning ved å anvende [EMK P7-4](#). I utgangspunktet har påtaleunntatelse sperrende effekt.¹³¹ Det som kan være usikkert er fra hvilket tidspunkt den sperrende effekten inntreffer.¹³² Dette problemet overlater jeg til domstolene å løse.

¹³¹ Se Rui side 256.

¹³² Ibid. side 257, jf. strpl. [§ 74](#).

6.2 Strpl. § 416

På slutten av kapittel 5 konkluderte jeg med at [Rt. 1996 s. 1781](#) er til hinder for at strpl. [§ 416](#) kan anvendes på straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Dette synes jeg er et problem av flere grunner og som jeg mener det er relevant å drøfte fra et rettspolitisk ståsted som avslutning på denne avhandlingen.

Favor defensionis-prinsippet som skranke i tolkingen.

Det ble nevnt under punkt 2.3 at jeg ønsker å drøfte om favor defensionis-prinsippet kan være til hinder for at det ikke skal gjelde en tilsvarende regel som i strpl. [§ 416](#) for [ubetingede private straffesaker](#). Dersom dette prinsippet hadde vært vurdert ville Høyesterett kanskje kommet til et annet resultat i [Rt. 1996 s. 1781](#).

Favor defensionis-prinsippet begrunner en del prosessregler som er i favør av siktede.¹³³ Det hevdes at prinsippets formål er å oppheve maktubalansen mellom påtalemyndigheten og siktede.¹³⁴ Men i private straffesaker kan det ikke hevdes å være noen ubalanse mellom partene. Til tross for dette kommer reglene som er begrunnet i favor defensionis-prinsippet til anvendelse på saksøkte i private straffesaker. Det betyr at det må finnes andre begrunnelser. Men for å finne disse må man undersøke hver regel separat og søke etter begrunnelsen i forarbeider etc. Når det gjelder strpl. [§ 416](#) har forarbeidene uttalt at formålet med denne bestemmelsen er å avvise ubegrunnede søksmål før hovedforhandling for å begrense skaden slike søksmål kan påføre saksøkte.¹³⁵ Årsaken til de fleste ubegrunnede søksmål kan være at fornærmede ikke har kunnskap om beviskravet i straffesaker og at «*det kreves en meget høy grad av sannsynlighet for straffelse*».¹³⁶ Men selv om saksøker har kunnskap om dette kan mangelen på objektivitet i vurderingen av bevisbyrden medføre ubegrunnet søksmål.

At retten tar standpunkt til påtalen under saksforberedelsen er helt normalt i andre rettssystemer.¹³⁷ Det er faktisk unormalt at påtalemyndigheten ikke er en integrert del av retten.¹³⁸ Dette medfører problemer spesielt for private straffesaker. Etter min mening burde den bevisvurderingen som gjøres når bl.a. strpl. [§ 416](#) anvendes på saken, vært gjort allerede under stevningen. Begrunnelsen for dette ligger i hensiktsmessigheten av å få en objektiv vurdering av saken allerede under saksanlegget istedenfor mange måneder senere. I gjennomsnitt har det gått seks måneder før sakene har blitt avvist i medhold av strpl. [§ 416](#) for [betingede subsidie-](#)

¹³³ Jf. punkt 2.3.

¹³⁴ Se Hov side 131.

¹³⁵ Se punkt 5.3.3

¹³⁶ Jf. Hov side 813. Det kreves for øvrig ikke at saksøker er jurist eller har prosessfullmektig.

¹³⁷ Se bl.a. NOU 2013:9

¹³⁸ Jf. debatten om å skille påtalemyndigheten fra politiet.

[re private straffesaker](#) som er publisert på lovdata.¹³⁹ Hensett til regelen om at hovedforhandling skal avholdes senest seks uker etter at saken kom inn til tingretten er det urimelig at partene må vente seks måneder før det i praksis gjøres en bevisvurdering i forhold til påtalen.¹⁴⁰ En regelendring som hadde flyttet den «påtale»-vurderingen som gjøres i [§ 416](#) til saksanlegget, ville vært til mer gunst for saksøkte - favor defensionis.

Analogisk tolkning av strpl. § 416 på ubetingede private straffesaker.

Når man ser hen til forarbeidenes uttalte formål med strpl. [§ 416](#) er det en svakhet at Høyesterett ikke har vurdert om disse hensynene gjør seg gjeldende også i ubetingede private straffesaker.¹⁴¹ Analogisk tolkning av strpl. [§ 416](#) er teoretisk mulig. Viser til hvordan bestemmelser om ektefeller er blitt tolket analogisk på samboere. Dette har forekommet i flere saker:

I [Rt. 1975 s. 50](#) om forsikringsavtalelovens [§ 19](#) (3) ble den samboende tolket som ektefelle. I [Rt. 1978 s. 1558](#) om husleielovens [§ 31](#) (3) ble bestemmelsen om ektefeller tolket analogisk på den samboende. Etter et obiter dictum i [Rt. 1978 s. 1352](#) om skifteloven [§ 63](#) har ting- og lagmannsretter i flere saker tolket bestemmelsen i skifteloven [§ 63](#) analogisk på samboere.¹⁴²

Det er på det rene at lovgiver i utgangspunktet ikke har hatt til hensikt at [ubetingede private straffesaker](#) skal prøves av bestemmelsen i strpl. [§ 416](#). Men det faktum at [straffeloven 2005](#) er trådt i kraft har medført så store endringer at det må vurderes om det man ønsket å forhindre med strpl. [§ 416](#) kan forutsettes å bli forhindret uten at tilsvarende bestemmelse blir innført for [ubetingede private straffesaker](#).

Formålet med bestemmelsen var å forhindre at saksøkte ble påført skade eller krenkelse ved søksmålet som han burde vært forskånet for.¹⁴³ Grunnen til at dette ikke ble vurdert for [ubetingede private straffesaker](#) var at flertallet i lovkommisjonen foreslo å fjerne ordningen med [betingede subsidiære private straffesaker](#) fordi «*det sjelden kommer noe positivt ut av en subsidiært privat sak*».¹⁴⁴ Mindretallet foreslo imidlertid at skadevirkningen av disse sakene kunne begrenses ved å gi retten kompetanse til å avvise saker hvor «*det ikke er fyldestgjørende grunn til privat påtale*».¹⁴⁵

¹³⁹ 3 mnd i [Rt. 1993 s. 906](#), 5 mnd i [Rt. 2008 s. 672](#), 10 mnd i [Rt. 1999 s. 501](#), 10 mnd. i [LG 1998 457](#), 1 mnd i [LE 2000 933](#), 7 mnd i [LF 2010 157852](#), 6 mnd i [LF 2010 185989](#) og 5 mnd i [LA 2015 76120](#).

¹⁴⁰ Jf. seks ukers fristen i strpl. [§ 275](#) (2) 2.pkt.

¹⁴¹ Se Strpl.kom. innst. 1969 ([NUT 1969:3](#)) side 120.

¹⁴² Kilde: NOU 1980:50 [side 16-17](#).

¹⁴³ Se strpl.kom. innst. 1969 [side 120](#).

¹⁴⁴ Ibid. [side 119](#).

¹⁴⁵ Ibid. [side 120](#).

Har lovgiver gitt sitt samtykke til endring av rettstilstanden?

Etter ikrafttreddelsen av [straffeloven 2005](#) er det mer enn 80 straffebud som fornærmede ubetinget kan reise privat straffesak over.¹⁴⁶ Tidligere var det mindre enn 30.¹⁴⁷ Strafferammen er som nevnt lav på disse straffebudene, men jeg vil anta at en som blir saksøkt for brudd på en av dem vil ta det like ille opp som om han ble saksøkt for et straffebud med høyere strafferamme – særlig når han vet at det ikke foreligger fyldestgjørende grunn til privat påtale.

Virkningen av strpl. [§ 62 a](#) (2) er i forarbeidene til [straffeloven 2005](#) vurdert i forhold til den offentlige påtalemyndighet og den økte mulighet de vil få til å henlegge sakene når allmenne hensyn ikke tilsier påtale.¹⁴⁸ Virkningen i forhold til private straffesaker er ikke vurdert. Dette er forhold som taler for at lovgiver ikke har ønsket en endring av virkningene i forhold til private straffesaker. Hvis lovgiver hadde ment å endre rettstilstanden ville det vært sannsynlig at forarbeidene gav et klart uttrykk for dette.

Ser vi på sakene som har vært avvist av domstolene i medhold av strpl. [§ 416](#), kunne halvparten av disse ikke blitt avvist dersom den nye straffeloven hadde blitt anvendt i den private påtalen. Dette har sin årsak i at det nå er omtrent fire ganger flere straffebud som hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2 enn nr. 3. Jeg har funnet 8 saker på lovdata som er blitt avvist med hjemmel i strpl. [§ 416](#). Halvparten av disse ville fått det motsatte resultatet dersom [straffeloven 2005](#) hadde vært anvendt.¹⁴⁹

Anklage om falsk anmeldelse og falsk forklaring har etter [straffeloven 1902](#) blitt avvist med hjemmel i strpl. [§ 416](#) pga. at det ikke forelå fyldestgjørende grunn til privat påtale, se [Rt. 2008 s. 672](#), [Rt. 1999 s. 501](#) og [LG 1998 457](#). Disse tre sakene kunne ikke blitt avvist etter at straffeloven 2005 trådte i kraft, dersom saksøker hadde anvendt strl. [§ 224](#) eller [§ 225](#) i anklagen. Dette fordi disse straffebudene er regulert av strpl. [§ 62 a](#) (2) og derfor hører inn under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 2. Som nevnt ovenfor skal straffebud som er regulert av den generelle påtalereguleringen i strpl. [§ 62 a](#) (2) ikke avvises dersom man holder seg strengt til ordlyden i strpl. [§ 416](#).

Saken som ble avvist i [LF 2010 157852](#) i medhold av strpl. [§ 416](#) kunne ikke blitt avvist dersom straffeloven §§ [224](#), [225](#) og [271](#) hadde blitt anvendt istedenfor strl. 1902 [§ 168](#) og [§ 228](#).

¹⁴⁶ Jf. [vedlegg 2](#).

¹⁴⁷ Jf. [vedlegg 1](#).

¹⁴⁸ Se NOU 1992:23 side 237-253, særlig side 243-244.

¹⁴⁹ [Rt. 2008 s. 672](#), [Rt. 1999 s. 501](#), [LG 1998 457](#), [LF 2010 157852](#), [Rt. 1993 s. 906](#), [LE 2000 933](#), [LF 2010 185989](#) og [LA 2015 076120](#).

Brudd på de nevnte straffebudene fra [straffeloven 2005](#) kan fornærmede ubetinget påtale i privat straffesak.

Som vi ser får strpl. [§ 416](#) anvendelse på langt færre straffebud enn tidligere. Dette er utvilsomt i strid med lovgivers vilje.

Det er fullt mulig av Høyesterett å komme til en avgjørelse som er i strid med [Rt. 1996 s. 1781](#). I kjennelsen fra 1996 fikk ikke saksøkte medhold i at strpl. [§ 416](#) kan få anvendelse på [ubetingede saker](#) som har vært behandlet av påtalemyndigheten. Forutberegnelighetsprinsippet tilsier det motsatte resultatet. Når saksøker har innledet en prosess som kan lede til offentlig påtale taler dette for at fornærmede betrakter en eventuell privat straffesak som betinget og subsidiær av påtalemyndigheten. Det vil derfor ikke være noe brudd på forutberegnelighetsprinsippet at domstolene anvender strpl. [§ 416](#) på disse sakene.

Mitt forslag til domstolene er at de pga. ovennevnte hensyn anvender strpl. [§ 416](#) på [ubetingede private straffesaker](#) som er anmeldt til påtalemyndigheten. Alternativet er at lovgiver endrer på ordlyden i strpl. [§ 416](#) (1) og gjør den anvendelig på begge typene private straffesaker på samme måte som strpl. [§ 413](#).

Stikkordsregister

Anklageprinsippet	4	Rt. 1992 s. 1537	28
Avgrensning	3	Rt. 1993 s. 219	32
Begjæring om offentlig påtale	6;	Rt. 1993 s. 667	17; 18
30; 31; 35		Rt. 1993 s. 906	38; 43; 44
Betingede subsidiære private straffesaker		Rt. 1995 s. 1113	24
6; 16; 21; 31; 35; 37; 41; 43		Rt. 1995 s. 143	23
Både-og-saker	59	Rt. 1995 s. 181	32; 33
		Rt. 1996 s. 113	32; 33
		Rt. 1996 s. 1781	40; 41; 42; 45
Dommer			
HR 1990 1965 S	28	Rt. 1996 s. 460	20; 30
HR 1994 899 S	16	Rt. 1997 s. 1143	29
HR 1995 2064 S	27	Rt. 1997 s. 1716	24
HR 1995 695 S	16	Rt. 1997 s. 608	8
LA 2007 104564	16	Rt. 1997 s. 726	24
LA 2015 076120	39; 44	Rt. 1998 s. 509	32; 34
LA 2015 76120	43	Rt. 1999 s. 501	39; 43; 44
LB 2001 433	16	Rt. 2000 s. 1379	24
LB 2008 107316	25; 26	Rt. 2001 s. 1219	5
LB 2013 104034	19	Rt. 2001 s. 38	28
LB 2014 198252	34	Rt. 2007 s. 682	58
LE 1992 2175	29	Rt. 2007 s. 828	20; 26; 27
LE 1995 991	16	Rt. 2008 s. 118	28
LE 1996 647	17	Rt. 2008 s. 617	37
LE 2000 933	43; 44	Rt. 2008 s. 672	39; 40; 43; 44
LF 2010 157852	43; 44	Rt. 2009 s. 1189	5
LF 2010 185989	39; 43; 44	Rt. 2011 s. 818	24
LG 1993 274	33	Rt. 2011 s. 826	24
LG 1998 457	43; 44	Rt. 2012 s. 642	17
RG 2000 s. 463	53	Rt. 2013 s. 1588	5
RG 2001 s. 1451	27	Strpl. § 275 (2) 2.pkt	43
RG 2003 s. 1134	19; 20	Strpl. § 416	42
RG 2013 s. 346	54	Dommere	1; 21
Rt. 1911 s. 637	22	Enten-eller-regulering	54
Rt. 1974 s. 777	8	Etterarbeid	
Rt. 1975 s. 50	43	RA-2008-4	58
Rt. 1978 s. 1352	43		
Rt. 1978 s. 1558	43	Favor defensionis-prinsippet	5; 42
Rt. 1990 s. 1183	32		

Forarbeider

NOU 1980:50 side 16-17	43
NOU 1983:57 side 80 mv	21
NOU 1992:23 side 237-253	3
NOU 1992:23 side 240 i.f.-240	30
NOU 1992:23 side 243-244	44
NOU 2002:4 side 185 i.f.	10
NOU 2013:9	42
Ot.prp.nr.90 (2003-2004) side 60	8
Strpl.kom. innst. 1969 side 119	43
Strpl.kom. innst. 1969 side 120	43
Strpl.kom. innst. 1969 side 348	20;
30; 37	
Strpl.kom. innst. 1969 side 352	32

Fornærmede 1; 2; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 11;
12; 15; 20; 21; 22; 23; 30; 31; 35; 36;
37; 41; 42; 44; 45; 50; 51; 52; 53; 54

Forskrifter

Påtaleinstruksen § 17-1	37
Påtaleinstruksen § 8-6 (1)	36
Forsvarlig saksbehandling	15; 16
Gjerningspersonen	21
Henleggelsen	35; 36; 37
Hovedforhandlingen	14; 15; 18
Interesseteorien	22
Krenket	22; 27; 56

Litteratur

Andenæs side 220	31
Andenæs side 235	36
Bjerke og Keiserud side 1255-1257	8
Bjerke og Keiserud side 1267	36; 37
Bjerke og Keiserud side 1277	24
Bjerke og Keiserud side 1282	16
Bjerke og Keiserud side 918	29
Bjerke og Keiserud side 973	15

Hov side 131	42
Hov side 132	5; 6
Hov side 133	5
Hov side 139	26
Hov side 151	14
Hov side 708	36
Hov side 736	20
Hov side 813	42
Rui side 256	41
Rui side 257	41

Lover

Domstoloven § 152 (1)	20
Domstoloven § 163a (3)	27
Domstoloven § 168	27
EMK art 6 (1)	16
EMK art 6 (3)(a)	25; 28
EMK P7-4	7; 41
Fvl. § 11	19
Konkursloven § 60 flg.	33
Konkursloven § 62	33
SP art 14 (3)(a)	28
Strl. § 171	23
Strl. § 20 (1)(b)-(g)	23
Strl. § 224	8; 9; 10
Strl. § 266	8; 9; 10
Strl. § 271	8; 9; 10
Strl. 1902 § 123	22
Strl. 1902 § 170	8
Strl. 1902 § 170 (2)	9
Strl. 1902 § 228	8
Strl. 1902 § 228 (4)(e)	9
Strl. 1902 § 325	22
Strl. 1902 § 390 a	8; 27
Strl. 1902 § 390 a (2)	9
Strl. 1902 § 80	30
Strpl. § 10	25; 26
Strpl. § 11	26
Strpl. § 16 1.pkt	26

Strpl. § 224 (1)	6	Strpl. § 412 (1)	27
Strpl. § 236 1.pkt	36	Strpl. § 412 (1) 2.pkt	25
Strpl. § 252 (1) nr. 1	25	Strpl. § 412 (2) 13; 17; 21; 27; 40	
Strpl. § 252 (1) nr. 2	26	Strpl. § 412 (2) 1. pkt	19
Strpl. § 252 (1) nr. 3	27	Strpl. § 412 (3)	17
Strpl. § 252 (1) nr. 4	25; 28	Strpl. § 4136; 13; 14; 16; 18; 31; 33; 34; 37	
Strpl. § 252 (1) og (3)	25	Strpl. § 4162; 6; 11; 12; 13; 14; 16; 37; 40; 41; 43; 44	
Strpl. § 252 (3)	29	Strpl. § 416 (1)	35
Strpl. § 262 (1) 1.pkt	29	Strpl. § 416 (1), jf. 2. ledd	39
Strpl. § 272	15; 18	Strpl. § 416 (2)	38
Strpl. § 272 (1)(a)	13; 14; 17	Strpl. § 419 (3) 2.pkt.	29
Strpl. § 272 (3)	14	Strpl. § 419 (3) i.f.	29
Strpl. § 272 (6)	15	Strpl. § 62 a (1)	4
Strpl. § 278	18	Strpl. § 62 a (2) 2; 3; 10; 11; 12; 44; 55	
Strpl. § 285	14	Strpl. § 63	4; 22
Strpl. § 285 (2)	19	Strpl. § 67	37
Strpl. § 294	5; 19; 27	Strpl. § 69	6; 7
Strpl. § 3 (4)	9	Strpl. § 70	6; 7
Strpl. § 343	18	Strpl. § 80	4; 22
Strpl. § 38	27	Strpl. § 81	4
Strpl. § 385 (3)	18	Tvisteloven § 12-1	16
Strpl. § 402 (1)	3	Tvisteloven § 12-1 (2)	16
Strpl. § 402 (1) nr. 22; 10; 11; 12; 31; 40; 41; 44		Tvistemålsloven § 299	16
Strpl. § 402 (1) nr. 36; 7; 11; 12; 27; 30; 38; 40; 41		Tvl. § 20-11 (1)	34
Strpl. § 402 nr. 2	7	Tvl. § 2-2 (2) 1.pkt	23
Strpl. § 402 nr. 3	35	Tvl. § 2-2 (5)	23; 24
Strpl. § 403 (1)	30; 31	Tvl. § 4-7	26
Strpl. § 403 (2)	31; 35; 36	Tvl. § 9-2 (2)	25
Strpl. § 403 (2) 1.pkt	37	Tvl. § 9-2 (2) (a) til (g)	25
Strpl. § 403 (2) 2.pkt	37	Tvl. § 9-2 (2) (b)	26
Strpl. § 403 (2) og (3)	31	Tvl. § 9-2 (2) (c)	25; 29
Strpl. § 405	36	Tvl. § 9-2 (2) (d)	28
Strpl. § 405 1.pkt	30; 35	Tvl. § 9-2 (2) (e)	29
Strpl. § 406 (1) 1.pkt	41	Tvl. § 9-2 (3)	25
Strpl. § 409 (1) 1.pkt	5; 13; 17	Tvl. § 9-6 (3) 1. og 2.pkt	14
Strpl. § 409 (1) 3.pkt	18; 27	Tvl. § 9-6 (4) 1.pkt	15
Strpl. § 409 (2)	23; 24	Tvl. § 9-6 (4) 2.pkt	15

Metoder	3	Saksanlegget	13; 24; 42; 43
Muntlig	1; 13; 15; 16; 17; 18; 35; 40; 52	Saksforberedelsen	13; 14; 15; 16; 17; 18; 30; 34; 35; 38; 40; 42
Opportunitetsprinsippet	4; 6; 7; 8; 10; 41	Stevningen	13; 15; 17; 19; 20; 21; 22; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 35; 40; 42
Privat påtale	2; 7; 8; 35; 37; 38; 39; 41; 43; 44; 58	Tema	1
Problemstillinger	1; 27	Ubetingede private straffesaker	6; 7; 10; 16; 30; 31; 37; 41; 42; 43; 45
Rettferdig	15; 16	Veiledningsplikt	1; 16; 18; 19
Rettsinstitut	1	Virksomhet	59
Rettskilder	3	Ærekrenkelser	56
Rettsikkerheten	1		
Rettsikkerhetsgaranti	1		

Litteraturliste

Lover

[Straffeloven 2005.](#)

[Straffeloven 1902.](#)

[Straffeprosessloven 1981.](#)

[Straffeprosessloven 1887.](#)

[Tvisteloven 2005.](#)

[Tvistemålsloven 1915.](#)

Forarbeider

-til straffeprosessloven 1981;

[Strpl.kom. innst. 1969](#) (NUT 1969:3) Komiteen til revisjon av straffeprosessloven.

[Ot.prp.nr.35 \(1978-1979\)](#) Rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven).

[Innst.O.nr.37 \(1980-1981\)](#) Straffeprosessloven.

-til straffeloven 2005;

[NOU 1983:57](#) Straffelovgivningen under omforming.

[Ot.prp.nr.56 \(1989-1990\)](#) Om lov om megling i konfliktråd...

[NOU 1992:23 Ny straffelov](#), delutredning V (Se pdf-fil på [ub.uio.](#))

[NOU 2002:4](#) Ny straffelov, delutredning VII (Se pdf-fil på [ub.uio](#)) Side 181-190.

[Ot.prp.nr.90 \(2003-2004\)](#) Om lov om straff (straffeloven). Side [59-64](#).

[Innst.O.nr.72 \(2004-2005\)](#) Om lov om straff (straffeloven). Se kap. [3.1.1.3](#) og [3.2](#).

-til tvisteloven 2005;

[NOU 2001:32](#) B Rett på Sak.

[Ot.prp.nr.51 \(2004-2005\)](#) Mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

-til lovendringer om fornærmede;

[NOU 2006:10](#). Fornærmede i straffeprosessen... Side [43](#), [207](#), [211](#), [225](#) sp.1 og [sp.2](#).

Etterarbeider

[Påtaleinstruksen 1985.](#)

[Rundskriv RA-2008-4 Konfliktråd.](#)

Bøker

Andenæs, Johs.: Norsk straffeprosess, 3.utgave, Bind 1. (Oslo 2000.) Side 94 – 95.

Andenæs, Johs.: Norsk straffeprosess, 3.utgave, Bind 2. (Oslo 2000.) Side 211 – 236.

Bjerke, Hans Kristian og Keiserud, Erik: Straffeprosessloven, kommentarutgave, Bind II, 3.utgave. (Oslo 2001.) Side 1255 flg.

Hov, Jo: Innføring i prosess. Bind 1 og 2. (Oslo 2010.)

Doktoravhandlinger

Rui: Jon Petter: Forbudet mot gjentatt straffeforfølgning. 2009.

Kjelby, Gert Johan: Mellom rett og plikt til straffeforfølgning. Den relative etterfors-
kings- og påtaleplikts rettslige rammer og rettslige utvikling i norsk straffepro-
sess. Des. 2012.

Artikler

-om fornærmede;

Eriksen, Christoffer C: Om rettspolitikk *Kritisk Juss* 2012 (38) nr. 3-4.

Hov, Jo: Interesseteorien i straffeprosessen. Se [FEST-1982-ja-453](#).

Johnsen, Jon T.: Vitenskapelighet, praktikerinnsikt og reform. Synspunkter på Anne
Robberstads avhandling. Mellom tvekamp og inkvisisjon. Se [TFR-2001-464](#).

Johnsen, Jon T.: Upartisk straffeforfølgning... Se [TFST-2003-141](#).

Ristvedt, Per M. og Tørum, Amund Bjøranger: Provokasjoner, begjæringer om bevis-
tilgang og edisjonsplikt; tvistelovens modifiserte «discovery» Se [TFF 2015-2](#).

Robberstad, Anne: Fornærmedes stilling i straffeprosessen. Se [FEST-1999-ju-59](#).

Roll-Matthiesen, Ingebjørg: [Offerets stilling i straffeprosessen](#). 1984. Side 199-200.

-annet;

Ravlo-Losvik, Line: EMKs betydning for norsk prosessrett. Se [JV-2001-319](#).

Jakhelln, Henning: Effektivisering av aml's straffebestemmelser ved rett for organisasjoner
til å reise privat straffesak. Se [TFS 2011-3](#).

-om garanti for sakskostnader;

Lunde, Tore: Garanti for sakskostnader i sivile saker. Se [TFR-1997-460](#).

-anklageprinsippet

Bjerke, Hans Kristian: Forholdet mellom tiltalebeslutning og dom. Se [JV-1981-69](#).

-om selvprosederende parter

Torp, Terje: Selvprosederende parter – i et psykologisk perspektiv. Se [TFE 2011-1/2](#).

Wikipedia inneholder info om;

[Gjerningsperson](#)

[Fornærmede](#)

[Interesseteorien](#)

[Veiledningsplikt](#)

[Privat påtale](#)

[Privat straffesak](#)

[Ubetinget privat straffesak](#)

[Påtalebegjæring](#)

[Henleggelse](#)

[Betinget subsidiær privat straffesak](#)

Masteroppgaver fra UiT

[Domstolens rett og plikt til å drive materiell prosessledelse i dispositive saker](#). 2006.

Haugen, Monica Eidem: [Nye rettigheter for fornærmede i straffeprosessen](#). H 2007.

Jacobsen, Trine Lousie: [Kontradiktorisk saksbehandling](#). Høsten 2012.

Kinge, Sigurd Tapio: [Retten til bistandsadvokat](#)... Våren.2012.

Publikasjoner i media

Porsgrunns Dagblad (pd.no) [15.01.13](#). (Tyveri)

Bergens Tidende (bt.no) [12.10.07](#) og [27.05.08](#). (Voldtekt)

[Stavanger Aftenblad 17.02.15](#). (Bilddrap)

BA [10.11.14](#) om å skille politi og påtalemyndighet.

JuristKontakt 13.08.08 om integrert påtalemyndighet.

[Dagbladet 11.10.09](#) om integrert påtalemyndighet.

Diverse publikasjoner på internett

[Offentlighet i domstolene – Norges domstoler](#).

[Stine Sofies Stiftelse](#) orienterer om private straffesaker.

<http://www.mistenkt.no/Privat/indes.htm>

Kjennelse publisert i [LB-2014-6507](#) om sikkerhet for sakskostnader.

[Sorenskriveren i Sandefjord](#) om muntlig stevning.

[Skjema for stevning](#) ved [Oslo tingrett](#).

[Juristforbundets høringsbrev](#) til [NOU 2013:9](#) om integrert påtalemyndighet.

Ad rettspraksis og andre henvisninger

Oversikt over rettspraksis vises i stikkordsregister under Dommer. Se side 46.

Oversikt over forarbeider, etterarbeider, litteratur og paragrafer som er nevnt i masteroppgaven finnes i [stikkordsregisteret](#) under henholdsvis ordene Forarbeider, Forskrifter, Litteratur og Lover.

Vedlegg 1

Dette vedlegget viser oversikt over straffebud som har hatt påtalereguleringer av de tre typene som er nevnt under punkt **Feil! Fant ikke referanseskilden.** og som er bestemmende for om straffebudet beskytter fornærmedes interesser:

Strl. 2005	§ 402 nr. 2 el. 3?	Videreført fra strl. 1902	Påtaleregulering i strl. 1902 ¹⁵⁰
§ 169	Nr. 2	§ 343 og § 344	Type 1, jf. § 343 (3), § 344 (2)
§ 203 ¹⁵¹	Nr. 2	§ 262	Type 2, jf. § 262 (5)
§ 205	Nr. 2	§ 145, § 145 a og § 146	Type 1, jf. § 146 (3)
§ 208	Nr. 2	§ 405 a	Type 1, jf. § 408 (1)
§ 211	Nr. 2	§ 144	Type 2, jf. § 144 (2) ¹⁵²
§ 224	Nr. 2	§ 170	Type 1, jf. § 170 (2)
§ 237	Nr. 3	§ 155	Type 2, jf. § 155 3.pkt ¹⁵³
§ 238	Nr. 3	§ 155	Type 2, jf. § 155 3.pkt
§ 251	Nr. 2	§ 222 (1)	Type 2, jf. § 222 (3) ¹⁵⁴
§ 252	Nr. 3	§ 222 (1) og § 232	Type 2, jf. § 222 (3)
§ 253	Nr. 3	§ 222 (2)	Type 2, jf. § 222 (3)
§ 261 ¹⁵⁵	Nr. 3	§ 216	Type 2, jf. § 216 (3)
§ 264 ¹⁵⁶	Nr. 3	§ 227 annet punktum	Type 2, jf. § 227 (2) ¹⁵⁷
§ 266	Nr. 2	§ 390 a	Type 3, jf. § 390 a (2)
§ 267	Nr. 2	§ 250, § 254 og § 390	Type 3, jf. § 390 (3)
§ 268	Nr. 2	§ 355	Type 2, jf. § 355 (3) ¹⁵⁸
§ 270	Nr. 2	§ 428, § 429, § 430 og § 436	Type 1, jf. § 430 (2)
§ 271	Nr. 2	§ 228 (1) og (3)	Type 2, jf. § 228 (4) litra e)
§ 272	Nr. 3	§ 228 (2) og § 232 ¹⁵⁹	Type 2, jf. § 228 (4) litra e)

¹⁵⁰ Se eksempler under punkt **Feil! Fant ikke referanseskilden.** Type 2 betyr enten-eller-regulering mens type 3 betyr både-og-regulering.

¹⁵¹ [§ 203](#) reguleres nå av tilsvarende bestemmelse som i strpl. [§ 62 a](#) (2).

¹⁵² Enten-eller-reguleringen gjaldt bare når fornærmede var den skyldiges nærmeste.

¹⁵³ Enten-eller-reguleringen gjaldt bare når fornærmede var den skyldiges nærmeste, jf. strl. 1902 [§ 155](#) 3.pkt.

¹⁵⁴ Tredje ledd ble opphevet ved [lov 2003 nr. 76](#).

¹⁵⁵ Privat påtalerett er forutsatt i rettsavgjørelsen [RG-2000-s. 463](#). § 261 (1) har strafferamme ≤ 2 år.

¹⁵⁶ [§ 264](#) bruker ordet «fornærmede». Dette forutsetter at straffebudet beskytter private interesser.

¹⁵⁷ Enten-eller-reguleringen i strl. § 227 (2) ble opphevet ved [lov 2003 nr. 76](#).

¹⁵⁸ Opprinnelig var det foreslått en type 1-regulering, jf. [Ot.prp.no24 \(1898-1999\)](#).

¹⁵⁹ Straffebudets bruk av ordet «fornærmede» (i siste punktum) forutsetter at [§ 264](#) beskytter private interesser.

§ 273	Nr. 3	§ 229 første straffalternativ	Type 1, jf. § 229 (2) og § 237 (2) ¹⁶⁰
§ 280	Nr. 3	§ 238	Type 1, jf. § 238 (2) ¹⁶¹
§ 288	Nr. 3	§ 242	Type 2, jf. § 242 (4)
§ 321	Nr. 2	§ 257	Type 2, jf. § 264 (2) ¹⁶² jf. (1)
§ 323	Nr. 2	§ 391 a	Type 1, jf. § 408 (1)
§ 324	Nr. 2	§ 255	Type 2, jf. § 264 (1)
§ 326	Nr. 2	§ 391 a	Type 1, jf. § 408 (1)
§ 330	Nr. 3	§ 266	Type 2, jf. § 266 (4) ¹⁶³
§ 331	Nr. 3	§ 266	Type 2, jf. § 266 (4)
§ 343	Nr. 2	§ 393	Type 3, jf. § 408 (3)
§ 344	Nr. 2	§ 261	Type 2, jf. § 261 (2)
§ 345	Nr. 2	§ 392 (1)	Type 3, jf. § 408 (3)
§ 346	Nr. 2	§ 395 (1) og § 396 (1)	Type 1, jf. § 408 (1)
§ 351	Nr. 2	§ 291	Type 2, jf. § 291 (3)
§ 352	Nr. 3	§ 292 og § 391 (3)	Type 3, jf. § 408 (3)
§ 353	Nr. 2	§ 391	Type 3, jf. § 408 (3)
§ 354	Nr. 2	§ 294 nr. 1	Type 3, jf. § 294 (2)
§ 371	Nr. 2	§ 270	Type 2, jf. § 280 (2)
§ 372	Nr. 3	§ 271	Type 2, jf. § 280 (1)
§ 373	Nr. 2	§ 391 a	Type 1, jf. § 408 (1)
§ 385	Nr. 2	§ 277	Type 2, jf. § 280 (2)
§ 386	Nr. 2	§ 278	Type 3, jf. § 280 (3)
§ 390	Nr. 2	§ 275	Type 2, jf. § 280 (2)
§ 391	Nr. 3	§ 276	Type 2, jf. § 280 (1) ¹⁶⁴

Straffebud i hvite rader sorterer under strpl. [§ 402](#) (1) nr. 3 (fordi de har strafferamme på over 2 år). For enkelte av disse straffebudene kan imidlertid deler at straffebudet være underlagt påtalereguleringen i strpl. [§ 62 a](#) (2), som f.eks. [§ 261](#) (1), pga. redusert strafferamme.

¹⁶⁰ § 229 (2) ble opphevet i [lov 1988 nr. 7](#). § 237 (2) har type 1-regulering.

¹⁶¹ Opphevet i [lov 1988 nr. 70](#).

¹⁶² Enten-eller-reguleringen gjelder bare når fornærmede er den skyldiges nærmeste.

¹⁶³ Se også [RG 2013 s. 346](#)

¹⁶⁴ Strl. 1902 [§ 280](#) (1) regulerer bare påtalen for fornærmede som er den skyldiges nærmeste. Se også strl. 1902 [§ 372](#).

Vedlegg 2

Dette vedlegget viser oversikt over de straffebud som er regulert av strpl. [§ 62 a](#) (2) som etter min vurdering beskytter en privat interesse.

Straffebud	Beskrivelse	Antatt fornærmet
Kap. 19 Vern av offentlig myndighet og tilliten til den		
Strl. § 168	Brudd på oppholds- eller kontaktforbud	Den forbudet skal beskytte
Strl. § 169	Hindring av tvangsfullbyrdelse	Rettighetshaver
Strl. § 170 ¹⁶⁵	Krenking av rettsavgjørelse	Den ærekrenkede
Kap. 20. Vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet		
Strl. § 186	Diskriminering	Den diskriminerte
Strl. § 195	Likskjending	Familien
Kap. 21 Vern av informasjon og informasjonsutveksling		
Strl. § 201	Ulovetlig befattning med tilgangsdata...	Eier av datasystem
Strl. § 202	Identitetskrenkelse	Eier av identiteten
Strl. § 204	Innbrudd i datasystem	Eier av datasystem
Strl. § 205	Krenkelse av retten til privat kommunikasjon	Avsender/avlyttede
Strl. § 206	Fare for driftshindring	Eier av datasystem
Strl. § 207	Krenkelse av forretningshemmelighet	Forretningen
Strl. § 208	Rettsstridig tilegnelse av forretningshemmelighet	Forretningen
Strl. § 211	Brudd på taushetsplikt for enkelte yrkesgrupper	Den krenkede
Kap. 22 Uriktig forklaring og anklage		
Strl. § 224	Vilkårlig anklage	Den anklagede
Strl. § 225	Anklage om oppdiktet straffbar handling	Den anmeldte
Strl. § 226	Plikt til å opplyse om uriktig tiltale eller domfellelse	Den dømte
Kap. 23 Vern av folkehelsen og det ytre miljø		
Strl. § 237 (3)	Uaktsom smitteoverføring	Den som er smittet av hiv/aids e.l.?

¹⁶⁵ Det er på bakgrunn av grundig vurdering funnet at litra a og c er underlagt privat påtalerett.

Kap. 24 Vern av den personlige frihet og fred

Strl. § 251	Tvang	Den som er tvunget
Strl. § 261 (1)	Omsorgsunndragelse	Omsorgspersonen
Strl. § 262	Brudd på ekteskapsloven	Den som er lurt
Strl. § 263	Trusler	Den som er skremt
Strl. § 265?	Særskilt vern for enkelte yrkesgrupper	Den som er truet
Strl. § 266	Hensynsløs atferd	Fredskrenket pers.
Strl. § 267	Krenkelse av privatlivets fred	Den fredskrenkede
Strl. § 268	Uberettiget adgang eller opphold	Eier av stedet
Strl. § 269 ¹⁶⁶	Redaktørens ansvar for innholdet i trykt skrift...	Den ærekrenkede
Strl. § 270	Andre forpliktelser ved utgivelse av trykt skrift...	----- -----

Kap. 25 Voldslovbrudd

Strl. § 271	Kroppskrenkelse	Fysisk krenket pers.
-----------------------------	-----------------	----------------------

Kap. 26 Seksuallovbrudd

Strl. § 297	Seksuell handling uten samtykke	Seksuelle krenkede
Strl. § 298	Seksuelt krenkende atferd off. eller uten samtykke	Den krenkede
Strl. § 305	Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16	Barnet og vergen?
Strl. § 306	Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep	Barnet og vergen?
Strl. § 309	Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige	Den mindreårige ¹⁶⁷

Kap. 27 Vinningslovbrudd o.l. krenkelser av eiendomsretten

Strl. § 321	Tyveri	Rettighetshaveren
Strl. § 323	Mindre tyveri	Eieren
Strl. § 324	Underslag	Rettighetshaveren
Strl. § 326	Mindre underslag	Rettighetshaveren
Strl. § 342	Brukstyveri av motorvogn mv.	Rettighetshaveren
Strl. § 343	Ulovlig bruk av løsøre mv.	Rettighetshaveren
Strl. § 344	Grov ulovlig bruk av løsøre	Rettighetshaveren
Strl. § 345	Besittelseskrenkelse	Rettighetshaveren
Strl. § 346	Ulovlig bruk av fast eiendom	Eieren

¹⁶⁶ Tidligere var det vanlig å betrakte alle rettsstridige ærekrenkelser som straffbare. Det at denne paragrafen er beholdt gjør det sannsynlig at det bare er redaktører som skal kunne holdes for ansvarlige for ærekrenkelser. Viser til at [ærekrenkelseskapittelet](#) i [straffeloven 1902](#) ikke er videreført til [straffeloven 2005](#).

¹⁶⁷ Den mindreåriges omsorgsperson kan ikke regnes som fornærmet.

Kap. 28 Skadeverk og fremkalling av fare for allmennheten

Strl. § 351	Skadeverk	Eier av gjenstand
Strl. § 352 (1)	Grovt skadeverk ved grov uaktsomhet	Eier o.l.
Strl. § 353	Mindre skadeverk	Eier o.l.
Strl. § 354	Forledelse til formuestap	Formuestap. pers.

Kap. 29 Vern av tilliten til penger og visse dokumenter

Strl. § 361	Dokumentfalsk	Originalinnehaver
Strl. § 362	Mindre dokumentfalsk	Originalinnehaver
Strl. § 363	Dokumentødeleggelse	Domumentets eier
Strl. § 364	Borttaking av grensemerke mv.	Eier o.l.

Kap. 30 Bedrageri, skattesvik o.l. økonomisk kriminalitet

Strl. § 371	Bedrageri	Den bedratte
Strl. § 373	Mindre bedrageri	Den bedratte
Strl. § 374	Grovt uaktsomt bedrageri	Den bedratte
Strl. § 375	Forsikringsbedrageri	Forsikringsselskap
Strl. § 377	Bedrageriliknende handlinger	Hotell, cafe o.l.
Strl. § 382	Villedende og uriktig selskapsinformasjon	Lånegiver ¹⁶⁸
Strl. § 384	Grovt uaktsomt villedende og uriktig selskapsinfo.	Lånegiver
Strl. § 385	Svikaktig dobbeltsalg	Den berettigede
Strl. § 386	Krenkelse av sikkerhetsrett	Sikkerhetshaver
Strl. § 390	Økonomisk utroskap	Interessehaver

Kap. 31 Kreditorvern

Strl. § 401	Uforsvarlige økonomiske disposisjoner	Fordringshaver
Strl. § 402	Kreditorbegunstigelse	Annen kreditor
Strl. § 403	Hindring av dekning til en enkeltforfølgende kreditor	Enkelt kreditor
Strl. § 404	Formuesforringelse ved insolvensfare	Fordringshaver
Strl. § 406	Grovt uaktsom formuesforringelse ved insolvens mv.	Fordringshaver
Strl. § 407	Unnlatelse av å begjære gjeldsforhandling el. oppbud	Fordringshaver
Strl. § 408	Boforringelse under fellesforfølgning	Fordringshaver
Strl. § 409 (2)	Grov uaktsom boforringelse under fellesforfølgning	Fordringshaver

Straffebud i fargede kolonner er overført fra [vedlegg 1](#).

¹⁶⁸ Brudd på [første ledd](#) medfører at lånegiver er fornærmet. Brudd på andre ledd medfører at «selskapsdeltaker eller selskapets fordringshaver, noen av dets organer» kan være fornærmet. Se [andre ledd](#).

Straffebud som etter min vurdering åpenbart beskytter offentlige interesser og ikke beskytter en privat fornærmet, har jeg utelatt fra tabellen. Det er:

Strl. §§ [125](#), [143](#), [151](#), 152, 153, 156, 160, 161 (2), 162, 163, 164, 165, 166, 167, 170 litra a og b, 172, [181](#), 182, 184, 185 (1) 3.pkt, 187, 188, 189, 190, 196, 197, [209](#), [221](#)¹⁶⁹, [231](#)¹⁷⁰, 234, 236, 242, [284](#), 287, [311](#) (3), 315 (2), 316, 317 (3), 318, 332, 334, 335, 336, [337](#), 339, 340, 341, [355](#), [365](#), 366, 369, [378](#), 380, 392 og 394.¹⁷¹

Et par straffebud som tvilsomt har en privat fornærmet er inkludert i tabellen, for at leseren selv kan vurdere saken. Disse straffebudene er merket med et spørsmålstegn.¹⁷² På denne måten kan rettsanvenderen være med på å kontrollere beskyttelsesinteressen. Dette er grunnen til at straffebudene på denne siden er oppgitt.

¹⁶⁹ Se [Rt. 2007 s. 682](#) hvor det er uttalt at falsk forklaring ikke er «gjenstand for subsidiær privat påtale».

¹⁷⁰ Narkotikaloovbrudd har ikke privat fornærmet, jf. [RA-2008-4 Konflikttråd](#).

¹⁷¹ Det er bare hyperlinker til den første av paragrafene i straffelovens kapitler, slik som i tabellen.

¹⁷² Det er strl. [§ 237](#) (3) og [§ 265](#).

Vedlegg 3

Oversikt over individuelle påtalereguleringer som setter som vilkår for offentlig påtale at det foreligger allmenne hensyn. Åtte av disse straffebudene er underlagt samme type påtaleregulering som strpl. [§ 62 a](#) (2). Fire andre straffebud er underlagt lignende påtalereguleringer men disse har ikke hjemmel for påtaleunntatelse.

8 Straffebud ¹⁷³	Beskrivelse	Om påtalen ¹⁷⁴
Strl. 2005 § 203	Uberettiget tilgang til fjernsynssignaler mv.. Se strl. 1902 § 262	Type 2, jf. strl. 1902 § 262 (5)
Patl. § 57	Patentinngrep	§ 57 (3)
Ftnavnl. § 6-1	Den som bruker foretaksnavn som er vernet	§ 6-1 (3)
Kretsm. § 9	Den som begår inngrep i en kretsmønsterrett	§ 9 (3)
Plfl. § 22¹⁷⁵	Den som begår inngrep i en planteforedlerrett	§ 22 (4) ¹⁷⁶
Dsl. § 44	Den som begår designinngrep	§ 44 (3)
Mfl. § 48	Den som bruker en geografisk betegnelse i strid med mfl. §§ 25, 26 eller 31	§ 48 (3)
Vml. § 61	Den som begår varemerkeinngrep	§ 61 (3)

1 Straffebud	Beskrivelse	Beskytter
Strl. § 56	Tap av retten til å ha en stilling eller utøve en virksomhet eller aktivitet	Private interesser i enkelte tilfeller

Det fins tre straffebud med tilsvarende påtaleregulering som strl. [§ 56](#), men disse beskytter ikke private interesser – bare offentlige interesser. Det er strl. [§ 5](#) og [§ 8](#), og statsborgerloven [§ 33](#).

¹⁷³ Alle straffebudene er nye f.o.m. ikrafttredelsen av strl. 2005.

¹⁷⁴ Paragrafene viser til lovene og paragrafene nevnt i første kolonne.

¹⁷⁵ Ny § 22 trer i kraft samtidig med strl. 2005.

¹⁷⁶ Påtalereguleringen i plfl. § 22 fjerde ledd er en rest fra både-og-sakene (type 3-sakene), se punkt 3.1.1.